Илм ўзни билмакдир

Ма'рифат

MA'RIFAT • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ • معرفت

1931 йилдан чиқа бошлаган   1997 йил 15 январь, чоршанба   **Баҳоси сотувда эркин нархда.**   **№ 5 (6901)**

Даъват

Кўркам хулқ икки нарса билан, яъни илм, адаб ўрганиш ва ёмон ишлардан сақланиш билан топилади.

Боболар нақли.

Ибрат

Тошкент давлат иқтисодиёт университетида санъат галареяси иш бошлади. Унда Тошкент Санъат институти ва унинг рассомчилик факультетида иш олиб бораётган ўқитувчилар, рассомлар ижоди намойиш этилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси

Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИНГ ЧЕТ ЭЛДА ТАЪЛИМ ОЛИШЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ «УМИД» ЖАМҒАРМАСИНИ ТУЗИШНИНГ ТАШКИЛИЙ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 7 январдаги «Ўзбекистон Республикаси Президентининг иқтидорли ёшларнинг чет элда таълим олишларини қўллаб-қувватлаш «Умид» жамғармасини тузиш тўғрисида»ги Фармонини бажариш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикасининг бир қатор вазирликлари, Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган қўшма компаниялар, банклар ва бошқа ташкилотларнинг жамғармага моддий-маънавий ёрдам кўрсатиш ҳақидаги таклифлари маъқуллансин.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг иқтидорли ёшларнинг чет элда таълим олишларини қўллаб-қувватлаш «Умид» жамғармаси тўғрисидаги Низом ва унинг ташкилий тузилмаси тасдиқлансин.

3. Жамғарма бошқаруви, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Фанлар академияси, Фан ва техника давлат қўмитаси ва Давлат тест маркази бир ой муддат ичида танловларни ўтказиш ва грантлар бериш шартларини ишлаб чиқсинлар ҳамда иқтидорли ёшлар юбориладиган етакчи чет эл олий ўқув юртларини аниқласинлар.

4. Ташқи ишлар вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги:

— чет элда таълим олаётган ёшларни Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий ҳаётига оид зарур ахборотлар билан доимий равишда таъминлаб турсин;

— жамғармага чет элдаги етакчи ўқув, илмий марказлар ва таълим соҳасида ишловчи халқаро ташкилотлар билан иш юзасидан алоқа ўрнатишга ёрдам берсин.

5. Молия вазирлиги Вазирлар Маҳкамасининг заҳира жамғармасидан жамғарма фаолиятини ташкиллаштириш учун 10 миллион сўм ажратсин.

6. Республика пул-кредит сиёсати комиссиясига жамғарма фаолиятини амалга оширишга йўналтирилган маблағлар конвертациясини устувор тарзда таъминлаш вазифаси юклатилсин.

7. Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият Миллий банки:

— жамғарма учун миллий ва хорижий валюта ҳисоб-рақамларини очсин;

— жамғармани Тошкент шаҳри, Туроб Тўла кўчаси, 1-уйга жойлаштирсин ва зарур алоқа воситалари, компьютер техникаси, транспорт, офис жиҳозлари билан таъминласин.

8. Ўзбекистон телерадиокомпанияси ва бошқа ахборот воситалари жамғарма фаолиятини доимий равишда ёритиб борсинлар.

9. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Т. Алимовга юклатилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 13 январь.

РАҚС—МАЪНАВИЯТ КЎЗГУСИ

Қалби гўзал одамнинг истараси иссиқ бўлади. Қалби гўзал одам чиройли кулади, чиройли рақсга тушади. Рақс — гупураётган қалбнинг ташқи тўлқинларидир. Азал-азалдан юксак маънавиятли халқимизнинг дилтортар мусиқаларию уларга монанд рақслари бисёр. Улар асрларки халқимиз эътиборида, қалбимиз тўрида.

Рақс тушаётганингизда (кимса йўқки, бирор марта рақс тушмаган бўлсин) ўз холатингизни ҳеч кузатганмисиз. Инсон рақсга тушаётганда уни ёмон ўй-хаёллар буткул тарк этади. Вужудини ажиб бир хушнудлик қамраб олади. Лаблари беихтиёр табассум измига тушади. Ёҳуд, қойилмақом

Муносабат

ижро этилган рақсни томоша қилганимизда ҳам роҳатдан энтикиб кетамиз, танимизга илиқлик, ажабтовур жимирлаш ёйилади.

Ҳа, бизнинг мана шундай рақсларимиз, мана шундай раққосаларимиз бор. Рақс санъати аждодларимиз томонидан ривожлантирилган, такомиллашган ҳолатда бизгача етиб келган. Биз ҳам бу кўҳна ва навқирон санъатимизни янада юксалтириб, авлодларимизга етказишга бурчлимиз. Шу маънода, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистонда миллий рақс ва хореография санъатини ривожлантириш тўғрисида»ги Фармони эълон қилинди — хайрли иш бўлди.

Зеро, миллий рақс санъати — маданиятимизнинг ажралмас бир қисми, халқимизнинг дунёга кўз-кўз қилишга арзигулик улкан бойлигидир.

Б. ИКРОМ.

В. АСКАСОВ олган суратлар.

ЖУМЛАДА ЖАҲОН

• Кеча Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Чехия Республикасига расмий ташрифи бошланди.

• Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан Ўзбекистон аскарлари ва офицерларига табрик йўллади. Табрикда жумладан шундай дейилади: «Қуролли Кучларимиз мамлакатимиз мустақиллиги, суверенитети ва ҳудудий яхлитлигининг, келажаги буюк давлат барпо этаётган Ўзбекистон фуқароларининг тинч-осойишта ҳаёти, бунёдкорона меҳнати хавфсизлигининг кафолатидир».

• Ўзбекистон Республикасининг «Нотариат тўғрисида»ги Қонуни ва уни амалга киритиш тартиби ҳақидаги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг қарори «Халқ сўзи» газетасида эълон қилинди.

• Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлигининг ҳарбий хизматчилари, миллий хавфсизлик хизмати, республика Ички ишлар вазирлиги ва Фавқулодда вазиятлар вазирлиги ходимларидан бир гуруҳини мукофотлаш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони эълон қилинди.

• Тожикистондаги беқарорликларга қарамасдан Жаҳон банки ушбу республикада қишлоқ хўжалигини тиклаш лойиҳаси ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш чора-тадбирларини қўллаш учун 50 млн. АҚШ доллари миқдорида қарз берди. Бу қарзларни қирқ йил муддатда қайтариш керак бўлади.

• Озарбайжон Президенти Ҳайдар Алиевнинг Францияга расмий ташрифи бошланди. Музокаралар давомида Франциянинг «Элф-Акитэн» компанияси билан навбатдаги нефть битими имзоланиши кўзда тутилмоқда.

Қўшнинг тинч — сен тинч

ХАВФСИЗЛИК ВА ОСОЙИШТАЛИК ТАЪМИНЛАНДИ

Қўшнинг тинч — сен тинч, деган нақлнинг ҳақлигини қўшни Тожикистон Республикасида юз бераётган нотинчликлар яна бир карра тасдиқламоқда. Дарҳақиқат, сўнгги кунларда Тожикистоннинг Ўзбекистонга чегарадош ҳудудларида ички сиёсий вазиятнинг кескинлашуви чегарадош туманларда яшовчи Ўзбекистон фуқароларининг хавфсизлиги ва ҳаётига ҳам муайян хавф туғдирди.

Юзага келган мазкур вазият муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги 1997 йил 10 январда Тожикистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигига расмий нота юборди. «Мавжуд маълумотларга қараганда — дейилади нотада, — сўнгги кунларда Тожикистон ҳудудидаги Чапаевск посёлкасида, жумладан, «9 январь» жамоа хўжалигида Тожикистон томонида таниқли бўлган Қодир Абдуллаев ва миллий гвардия бригадаси командири Маҳмуд Худойбердиев жанговар отрядлари ўртасида қуролли можаро содир бўлмоқда.

Мазкур гуруҳларнинг қуролли тўқнашуви натижасида 1997 йил 10 январда Ўзбекистон Республикаси ҳудудининг Сурхондарё вилояти Узун туманидаги Ишон шаҳарчаси теварагига бир неча снаряд тушди. Ўзбекистон Республикасининг тўрт нафар фуқароси жиддий ярадор бўлди, улардан бири вафот этди.

Ўзбекистон ҳукумати бундай «олишув»ларни Ўзбекистонга ҳеч қандай дахли йўқ, Тожикистоннинг ички иши деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон ҳукумати бундай нохуш воқеалар такрорланишига йўл қўймаслик ва чегара ҳудудида тегишли тартиб ўрнатиш юзасидан дарҳол тегишли чораларни кўришни талаб қилади.

Бундай нохуш воқеалар такрорланган тақдирда, Ўзбекистон томони ўз фуқаролари хавфсизлигини ҳимоя қилиш юзасидан тегишли қатъий чораларни кўради.

Тожикистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги 1997 йил 11 январда жавоб нотасини юборди. Унда, жумладан шундай сўзлар айтилади: «Тожикистон Республикаси ҳукумати юз берган нохушликдан, унда Ўзбекистон Республикаси фуқаролари қурбон бўлганидан чин кўнгилдан таассуф билдиради ва ҳалок бўлган фуқаронинг қариндош-уруғларига Тожикистон томонининг чуқур ҳамдардлигини етказишни сўрайди.

Тожикистон Республикаси ҳукумати келгусида бундай ҳоллар такрорланишининг олдини олиш учун зарур чораларни кўрмоқда. Тожикистон Республикаси ҳукуматининг мазкур ҳаракатларини Ўзбекистон Республикасида тушунишади ва қўллаб-қувватлашади ҳамда бу нохуш воқеа Тожикистон — Ўзбекистон анъанавий дўстлик муносабатларини, ўзаро фойдали ҳамкорлиги ва яхши қўшничилигини янада чуқурлаштиришга путур етказмайди, деб ишонч билдиради».

Айтиш мумкинки, яқин қўшнимиз Тожикистонда бўлаётган нотинчликлар бизнинг ҳам беҳаловатлигимиздир. Шу билан бирга Ўзбекистон Тожикистон ҳукуматини юз бераётган вазият хавфини чуқур англаган ҳолда ўз манфаатлари ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш учун зарур бўлган ҳамма чораларни кўришга ва бу нотинчликларнинг Ўзбекистон ҳудудида ҳам тарқалишига йўл қўймасликка чақиради.

Айни кунларда Ўзбекистоннинг Тожикистон билан чегарадош ҳудудларида хавфсизлик ва осойишталик таъминланди.

«Маърифат» шарҳловчиси.

ЯНА ЎҚУВЧИЛАР КИЙИМИ ҲАҚИДА

ЁХУД БУ МАСАЛАНИНГ ЕЧИМИ КИМЛАРГА БОҒЛИҚ?

Эсингизда бўлса бу борада бундан бир неча йил олдин қизғин баҳслар бўлганди. Тўғриси ҳам шулки, мактаб тўйхона эмас. У ерга инсон илм беришни ёки илм олишни истаб қадам қўяди. Ҳозирги замонавий тўй-томошалардагидай у ерда ташқи «гўзаллик» эмас, қалбан, маънавий гўзаллик ҳукмрон бўлмоғи керак. Афсуски, ҳали-ҳануз мактабларимизда ола-қуроқ кийинишлар давом этмоқда. Уларни уч тоифага бўлиш мумкин: 1) Замонавий модага қараб, яъни иложи борича калтароқ юбка, қоматни кўз-кўз қилиш учун тор кўйлак ёки жемфер, пошнаси баланд туфли киядиганлар (улар асосан шаҳар жойларда кўпчиликни ташкил этади). 2) Замонавий шарқона жимжимадор матоҳлардан тикилган кийимларни кийиб юрувчилар (улар қишлоқ жойларида кўпроқ учрайди). 3) Ҳижобга ўраниб юрувчилар (улар озчиликни ташкил этади). Хўш, буларнинг қайси бири маъқулу, қайси бири номаъқул. Биринчи тоифага мансубларга ёшларга хос ихчамликка интилишган деб ён боссак, шарқлилигимизни, миллийлигимизни англатадиган рамздан воз кечишимизга тўғри келади. Иккинчи гуруҳни оқласак, улардаги жимжимадорлик, ялтир-юлтур мактаб ўқувчиларининг ёшига тўғри келмайди. Учинчи гуруҳга мансублар эса ҳижобда шодон-кувнаб илм олишларида зерикаётгандек хаёлимизда. Кўпчилик мутахассислар, педагоглар, ўқувчилар мазкур масала юзасидан турли-туман фикрлар билан чиқишганди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 22 июлдаги фармойиши билан умумтаълим мактаб ўқувчиларининг кийими (модел намуналари) тасдиқлангач, амалий ишга бир оз киришилгандай бўлди-да, бир оздан сўнг яна сусайиш бошланди. Албатта, бунга қандайдир бир марказлашган ҳолда иш ташкил этилмаганлигини сабаб қилиб кўрсатиш мумкиндир. Бироқ, кўпгина янги турдаги ўқув муассасаларининг, айрим умумтаълим мактабларининг бир зумдаёқ ўз кийимларига, ҳатто ўзига хос тимсолларига эга бўлганлиги масалага ёндашувда ҳам ўзига хослик зарурият эканлигини кўрсатди.

Ушбу тажрибалардан келиб чиқиб, ишни жадаллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги бир қанча тадбирларни амалга оширди. Умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг кийими ҳақида чиққан вазирлик буйруғида юқорида таъкидлаганимиздек, масалага ёндашувнинг ўзига хос йўли акс этган. Жумладан, Шаҳрисабз тумани халқ таълими бўлими туман ҳокимлиги билан ҳамкорликда 1—5-синф ўқувчиларига мактаб кийими, юқори синф ўқувчиларига эса педагогик жамоалар, ота-оналар кенгаши ҳамда маҳалла қўмитаси аъзолари биргаликда келишган кийим-кечаклар таълим тизимидаги кичик ишлаб чиқариш цехларида, ательеларда, бичиш-тикиш цехларида амалга оширилди. Бу каби ташаббуслар Андижон, Наманган, Бухоро, Самарқанд, Сурхондарё вилоятининг бир неча туманларида ҳам қўллаб-қувватланмоқда. Шундан маълум бўладики, бу ишнинг ҳам ижроси асосан маҳаллий ҳокимликларга, таълим бошқармалари, бўлимларига боғлиқ. Шуни инобатга олиб, республика Халқ таълими вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлар ҳокимликларига ўз ҳудудидаги умумтаълим мактаблари ўқувчиларини ягона кўринишдаги ўқувчилар кийими билан таъминлашга амалий ёрдам кўрсатишларини сўраб хат йўллади. Негаки, жойларда мазкур ишнинг амалга оширилиши, тайёрланаётган маҳсулот арзонлигини таъминлашдаги энг маъқул йўл эканлиги тажрибада синаб кўрилди.

Бироқ, Халқ таълими вазирлиги мўлжаллаган муддатда, яъни 1996 йил 1 сентябрдан республикамизнинг деярли барча мактабларида ўқувчилар кийими жорий этилмади. Сабаб битта: кийим тайёр эмас. Хўш, бунга ким айбдор? Аслида бу ўринда айбдорни қидириш ҳам қасидир маънода нотўғри. Негаки, бу ишга ҳокимдан тортиб ота-онагача бош қўшиши керак. Шундай қилинаётган жойларда самара бўлаётганлигини ҳам айтиб ўтдик. Хуллас, изланилса имкон, баҳона эса ундан-да тез топилади... Шундай экан, жойлардаги раҳбарлар, ота-оналар, ҳомийлар мустақил Ўзбекистонимиз ўқувчиларининг ўз муносиб кийимига эга бўлишларига, уларнинг чиройли, бежирим (ҳашамлимас), ораста кийиниб юришлари биз катталарнинг ҳам юзи эканлигини тушуниб, бор куч-ғайратларини аяшмайди, деб ўйлаймиз.

Убайдулла КАМОЛОВ,
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги ижтимоий масалалар бошқармаси бошлиғи.

Ишни шундан бошлаш керак. 2-бет.

Болани ким алдаб туради? 3-бет.

Зокир УСМОНОВ чизган сурат.

МММ ХАБАРЛАРИ

ХОРИЖ ТИЛЛАРИ БИЛИМДОНЛАРИ

Яккабоғ туманидаги хориж тили фанидан бўлиб ўтган олимпиадада тумандаги барча мактабларнинг ўқувчилари иштирок этишди. Танлов якунига кўра Навоий номидаги мактаб-интернатнинг 9-синф ўқувчиси Маҳлиё Номозова, Ойбек номидаги мактабнинг 10-синф ўқувчиси Муқаддас Бозорова, Форобий номидаги мактаб ўқувчилари Соҳиба Сатторова, Муҳайё Ниёзова, 13-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Гулнора Пардаевалар биринчи ўринни олишиб, вилоят кўрик-танловида қатнашиш ҳуқуқига эга бўлдилар.

BIR PIYOLA CHOY USTIDA...

Toshloq tumanining paxta tozalash zavodi tashabbusi bilan tuman nogironlariga bir piyola ustida suxbat tashkil etildi. Zavod rahbari T. Mirzaev davrani ochib, prezidentimiz tomonidan nogironlarga nisbatan qilinayotgan g'amxo'rlik to'g'risida gapirib, yig'ilganlarga salomatlik tiladi. Yig,ilishda tuman hokimi U. Qodirov so'zga chiqib iliq fikrlarini bildirdi. Bayram kechasida madaniyat bo'limi qoshidagi madaniyat uyi xodimlari tomonidan rang-barang qo'shiqlar va raqslar ijro etildi. Kecha so'ngida tuman hokimligi tomonidan nogironlarga qimmatli sovg'alar ulashildi.

ДИЛРАБО КЕЧА

Андижон вилояти тиллар педагогика институтида шоир Фарид Усмон таваллудининг 50 йиллиги бўлиб ўтди. Тиллар институтининг ректори, профессор Мухтор Умархўжаев шоирнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида маъруза қилди. Кечада муаллифнинг шеърлари, шеърларидан яралган қўшиқлар янграб, у қизиқарли ва мароқли ўтди.

ТУМАННИНГ «ЙИЛ ЕТАКЧИСИ»

Чироқчи туманида болалар ва ўсмирлар орасида илк бор «Йил етакчиси» кўрик-танлови ўтказилди. Танловда туман халқ таълими бўлими ва туман «Камолот» ёшлар жамғармаси ҳомийлик қилишди. Кўрик-танлов қатнашчилари асосан 6 та шарт бўйича ўзаро беллашдилар.

Алқисса, кўрик-танловнинг барча босқичларида юқори кўрсаткичларга эришиб, 120 балл тўплашга муяссар бўлган тумандаги Мирзо Бедил номли 36-мактабнинг болалар етакчиси Дилшода Исматова биринчи ўринни эгаллади ва Чироқчи туманининг энг яхши «Йил етакчиси» деб топилди.

МУАЛЛИФЛАР:
Х. ТЎРАЕВ, M. KARIMOVA.
Ф. ЖУМАЕВА,
А. ОБИДДИНОВ.

ҲАМКОРЛИК ВА БИРОДАРЛИККА НЕ ЕТСИН

Республика халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев шу йилнинг 7 январь куни «Вилоятлар халқ таълими бошқармалари ўртасида ўзаро ҳамкорлик алоқаларини мустаҳкамлаш чора-тадбирлари тўғрисида» буйруқ чиқарди.

Буйруқда таъкидланишича, умумтаълим муассасалари ўртасида ўзаро ҳамкорликни йўлга қўйиш, борди-келди қилиш, тажриба алмашув чин маънода ютуқларга замин яратади. Таълим масканлари амалиётига илғор педагогик технологиялар, кенг ёйишга арзийдиган тажрибаларни тадбиқ этиш, уларда ислоҳотларнинг бориши, ҳукумат ва вазирликнинг таълим-тарбия ишларини такомиллаштириш бўйича қабул қилган қарор ва ҳужжатларнинг жойларда бажарилишини назорат қилиш, Республика Президентининг халқ депутатлари вилоятлар сессияларида ҳамда бошқа анжуманларда сўзлаган нутқларида билим даргоҳлари фаолиятига билдирган танқидий фикрлари ва топшириқлари қандай бажарилаётганлигини таҳлил этиш, йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларни дўстона очиб ташлаш, ютуқларни оммалаштиришда ўзаро ҳамкорликни, биродарлашувни, холис ва дўстона текширувларни йўлга қўйиш муҳим аҳамиятга эга.

Буйруқ 5 банддан иборат бўлиб, вилоятлар, туманлар таълим муассасалари ишини янада такомиллаштиришга, самарадорликни оширишга хизмат қилади. Бунинг учун биродарлашиш, дўстлашиш керак. Буйруқда қайд этиладики, «Халқ таълими ва бошқармалари ўртасидги ўзаро ҳамкорлик ташрифлари ишчанлик, аниқ мақсадга йўналтирилган, атрофлича ва пухта режалаштирилган ҳолда, юксак самарадорлик ва таъсирчанлик руҳида ўтказилсин, унинг якунлари рўй-рост, дўстона танқид остида муҳокама этилиб, камчилик ва нуқсонларни бартараф этиш бўйича амалий ёрдам бериш йўлга қўйилсин».

Шарҳ

Қорақалпоғистон Республикаси халқ таълими вазирлиги, вилоятлар, Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари зудлик билан ана шу буйруқни амалга ошириш юзасидан ўз вазифаларини белгилаб олиш зарурликлари ҳам мазкур хужжатда кўрсатиб ўтилган.

Буйруққа илова тарзида «Вилоятлар ўртасида мутахассисларнинг бир-бирларига ўзаро ташрифлари чоғида ўрганилиши лозим бўлган долзарб масалалар рўйхати» ҳам эълон қилинган. Буйруқ негизида ишлаб чиқилган бу масалалар 30 дан ортиқ бўлиб, таълим муассасалари ишини замон талаби, эҳтиёжлари асосида ташкил этиш тамойилини илгари суради. Қайси бир масалани олиб қараманг, долзарб ва ўта муҳим. Ҳеч бирига эътиборсизлик билан қараб бўлмайди. Уларда «Таълим тўғрисида»ги қонун, «Тил тўғрисида»ги, «Лотин графикасига асосланган ўзбек алифбосига ўтиш тўғрисида»ги, «Ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида»ги давлат қонунлари, «Соғлом авлод учун» давлат дастури қандай бажарилаётганини таҳлил қилиш ва ҳоказо масалалар қамраб олинганки, таълим муассасалари бу вазифаларни оғишмасдан амалга оширишлари қатъий талаб қилинади.

Ҳудудий жиҳатлар ҳисобга олинган ҳолда, вилоятлар халқ таълими бошқармалари ўртасида ўзаро ҳамкорлик ва биродарлик алоқаларини ўрнатиш графиги ҳам ишлаб чиқилган. Бунга кўра, Қорақалпоғистон Республикаси билан Хоразм, Бухоро ва Навоий, Қашқадарё ва Сурхондарё, Самарқанд ва Жиззах, Сирдарё ва Тошкент, Фарғона ва Тошкент шаҳри, Андижон ва Наманган вилоятлари ўзаро биродарлашувни йўлга қўйишлари мумкин.

Халқ таълими вазирлигининг бу буйруғи, ютуқларга асос бўлиши, шубҳасиз. Эндиги асосий вазифа эса, ёндашувга боғлиқ. Вилоятлар халқ таълими бошқармалари ўз фаолиятларига ана шу буйруқнинг асл моҳиятини жо қилсалар, сингдира олсалар, демак, ютуқлар кўпаяди.

Олимпиада-97

Яқинда Янгийўл шаҳрида бўлиб ўтган фанлар олимпиадасида 500 нафар ўқувчи иштирок этишди.

1. Суратларда: вилоят халқ таълими бошқармаси бўлим бошлиғи Роза Зинурова ҳайъат аъзолари билан суҳбатда.

2. Шаҳардаги 12-мактабда ўтказилаётган инглиз тили фанидаги олимпиададан лавҳа.

Р. Галиев олган суратлар.

ОЛИМ ОРЗУСИ

Россиялик олим Виктор Кушин ишлаб келаётган лойиҳага кўра, диаметри 100 метрли улкан трубалар 5-10 километр баландликка етказиш қуриб чиқиладиган бўлса, атмосфера ҳароратининг кескин фарқи сабабли трубалар орқали бўрондек кучли ҳаво оқими эса бошлайди. Махсус технология ишланса, бундай шамол бир АЭС қувватига тенг энергия ҳосил қилиб бера олар экан.

17 СОАТЛИК ОПЕРАЦИЯ

Хитойнинг Чжэнчжоу шаҳрида бутун мамлакатдан фавқулодда чақириб олинган мутахассис врачлар антиқа, бироқ машаққатли тажрибаний синовдан ўтдилар. Улар филнинг қафаслар орасида узилиб кетган хартумини жойига ўрнатиб қўйиш учун нақ 17 соат тер тўкдилар.

ГЕРМАНИЯ МАТБУОТИ

учун бугун — 15 январда катта байрамлар бошланмоқда. Машҳур ижтимоий-сиёсий «Шпигель» журналининг тузилганига эллик йил тўлиши муносабати билан мамлакатнинг турли шаҳарларида ўтказиладиган тантаналар 2 июнга қадар давом этади.

ЧОЙ САРАТОНГА ҚАРШИ

энг яхши ҳимоя воситаси эканлигини австралиялик олимларнинг ўтказган тажрибалари яна бир бор тасдиқлади. Сув ўрнига чой ичиб турган сичқонлар териси ультрабинафша нурлар таъсирига чидамли бўлиб чиқди, бу эса тери ракига қарши курашувчан восита ҳисобланади.

ХОТИРА КЕЧАСИ

«Сен ҳақингда сенинг ишларинг гапирсин» дейишади. Дарҳақиқат, инсоннинг кимлиги унинг қилган ишларига қараб баҳоланади. Инсон эзгу ниятлари ва амаллари билан ўзгалар кўнглидан жой олади, хотираларда муҳрланади.

Шундай инсонлардан бири, номи кўпчиликка таниш бўлган Эминжон Қодиров эди. У киши ҳаёт бўлганларида бу йил 80 ёшни қаршилар эдилар.

Яқинда Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий тадқиқот институтига Эминжон Қодировнинг яқинлари, ёру дўстлари-ю шогирдлари йиғилишди. Улар бир-бир сўз олиб, ҳурматли устознинг амалга оширган эзгу ишлари ҳақида гапирдилар, хотирасини ёд этдилар. Йиғилишда Халқ таълими вазири Жўра Йўлдошев иштирок этиб, жумладан шундай деди: «Педагогика фанимизнинг тараққиётини Эминжон Қодировсиз тасаввур этиб бўлмайди. У киши маорифимизнинг дарғаларидан бири, ҳаммамиз учун ҳурматли устоз эди. Эминжон ака оддий ўқитувчиликдан маориф вазири лавозимигача бўлган йўлни босиб ўтган йирик мактабшунос, ажойиб нотиқ, олим ва салоҳиятли раҳбар эдилар. У киши ҳаёти давомида қўл урган ва амалга оширган эзгу ишлар ҳаммамизнинг ёдимизда».

И. БЎРИБОЕВ.

Директор минбари

КАТТА ҚИШЛОҚНИНГ КАТТА МАКТАБИ

Мактаб — муқаддас даргоҳ. Инсон камолотининг бешиги ҳам шу жой. Юртимизнинг порлоқ келажагининг ўлчов тарозуси ҳам ана шу масканда ўрнатилгандир. Бас, шундай экан, ҳозирги кунимизнинг мактаби қандай бўлмоғи керак?

Аслида ҳаммага ойнадек аён бўлганидек, мактабнинг асосий вазифаси давр талабларига мос таълим-тарбия беришдир. Шуни ҳам айтиш лозимки, бозор иқтисодиётига ўтиш, деб номланган шу кунимизда мактаблар ҳам, муаллимлар ҳам иқтисодий танглик жараёнларидан ўтаётганлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас.

Муаллим рўзғоридан кўнгли тўқ ҳолда ишга келганига нима етсин. Ўшанда муаллимнинг дарси мароқли, иш куни сермаҳсул бўлади. Нима бўлганидаям, ҳозирги ўткинчи босқичда ҳокимликлардан тортиб раҳбарларгача ҳамма-ҳамма мактабга, халқ таълимига ёрдам кўзи билан қарамоғи лозим. Мактабимиз Ғузор туманининг Улуғбек жамоа хўжалигининг Катта қишлоғида жойлашган катта мактаблардан бири ҳисобланади. Унда 65 нафар муаллим 680 нафар ўқувчига илм ўргатаётир. Айтиш мумкинки, мактабимиз жамоаси аҳиллик билан меҳнат қилиб, анча-мунча ютуқларга эришди. Мактабда 12 та замонамиз талабларига тўлиқ жавоб берадиган фан хоналари яратилди.

Илм масканимиз 1993 йилдан буён Ғузор туманида барча якуний хулосаларга кўра кучли учликдан пастга тушгани йўқ.

Кейинги йилларда жамоамизда муаллимларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашга ва ўз-ўзимизни қисман бўлса-да маблағ билан таъминлашга катта эътибор бердик. Асосий ҳомийимиз ҳисобланган Улуғбек жамоа хўжалигининг раҳбарлари билан келишиб, мактаб ҳовлиси яқинидан 2 гектар суғориладиган серҳосил ер олишга эришдик. Ушбу майдонни муаллимларимизга 5-10 сотихдан бўлиб бердик. Муаллимларизнинг аксарияти «дом»ларда, тор ҳовлиларда яшашади. Уларда деҳқончилик қилиш имконияти йўқ-да. Бу тадбиримиз натижасида муаллимлар шартнома асосида ерларига полиз экинлари, дон-дун, у-бу экиб фойдаланишаяпти, ерларнинг катта—кичиклигига қараб мактабимизга ҳам келишилган суммани тушириб турибдилар. Айтиш керакки, муаллимларимиз ҳам хурсанд, биз ҳам қўшимча маблағ топаяпмиз.

Мактабимиз ҳовлисида экилган 4 минг туп терагимиз тўрт ёшга тўлди. Насиб бўлса, ҳадемай бир кунимизга ярайдиган бўлади. Мактабимиз жамоаси эккан бир ярим минг туп мевали дарахтнинг олди, — бодом ва зардолилар бу йил ҳосил берди.

Жамоамиз аъзолари бу йил яхши ният билан бир гектар суғориладиган майдонга буғдой экишди.

Мактабимиз ҳисоб рақамида ҳозирги кунда 25 минг сўм пулимиз бор. Бу пулларни биз меҳнат тўгаракларимизда тикиб сотилган кийим-кечаклардан, жамоа хўжаликларимизга қилган оммавий ёрдамларимиз ҳисобидан тўплаганмиз.

Яқинда туманимиз ҳокимияти томонидан ибратли бир ташаббус ўртага ташланди.

Келгуси, янги ўқув йилидан эътиборан ҳар бир мактаб жамоаси, биринчи синф ўқувчиларини ўз ҳисобидан нонушта ва тушлик билан таъминлайдилар. Бунинг учун уларга суғориладиган серҳосил ердан 2-5 гектар майдон ажратиб берилади. Мактаб жамоалари ана шу ерда ишлаб, юқоридаги мақсад учун керакли маблағни ўзлари топадилар.

Яхши ташаббус. Энди гап фақат мактабларнинг бу ишни кўнгилдагидек ташкил этишида.

Берди БОЗОРОВ,
Ғузор туманидаги 2-ўрта мактаб директори.

БОЛАЛАР ШОДЛИГИ ЧЕКСИЗ

Бухоро вилояти «Меҳрибонлик уйи» болалари ва уларнинг мураббийлари байрам арафасида мамлакат Президенти номидан совға олдилар. Ана шу муносабат билан улар ҳузурига кўплаб меҳмонлар ташриф буюрдилар.

Бу ерда ҳозир бўлган вилоят ҳокими С. Ҳусенов болаларни табриклаб, уларга Президент совғаларини топширди. Ана шундай тадбир кўзи ожизлар мактаб-интернатида ҳам бўлиб ўтди.

Дилмурод ЖАББОРОВ.

Янгича талқин

ИШНИ ШУНДАН БОШЛАШ КЕРАК

Мактаб адабий таълим соҳасида янги босқичга қадам қўймоқда. Адабиёт дастурлари ва дарсликларининг янгиланиши бу соҳадаги муҳим қадамдир.

Яқинда «Ўқитувчи» нашриётида Қозоқбой Йўлдошевнинг «Адабиёт ўқитишнинг илмий-назарий асослари» деб номланган китоби нашрдан чиққанлиги ҳам бу борадаги амалий қадамлардан бўлди. Қ. Йўлдошев ўз тадқиқотини ҳамма методист олимларга маълум мавзуга бағишлагандай туюлса-да, мазкур рисола билан танишган мутахассис ўз иш фаолиятида ўта умумий кўламга эга тушунчаларнинг аниқ тарзда ўз таърифига эга бўлиши мумкинлигига амин бўлади.

Муаллиф китобнинг дастлабки саҳифаларириданоқ, шубҳасиз, ўқитувчининг эътиборини жалб этувчи фикрлар баёнини беради. Бизнингча, бу фикрлар бугунги кун адабиёт ўқитиш методикасида алоҳида-алоҳида ўрганилиши, муҳокама қилиниши ва иложи борича тезроқ ечимини топиши зарурдир.

Мазкур китоб билан танишиш жараёнида муаллифнинг йиллар давомида муттасил ва тадрижий иш олиб борганини кўриш мумкин. Айниқса, бундай рисола фақат мустақиллигимиз туфайлигина эълон қилинганини мамнуният билан қайд этиш бизда алоҳида қониқиш ҳосил қилади. Йўқса, қуйидаги гапларни бундан ўн йил олдин эълон қилиш мумкинмиди? **«Билишга ташналик туйғуси мактабга келгандан кейин мавжуд маъмурий таълим тизими томонидан тамомила сўндирилади... Бунинг устига дастурдаги нарсани ҳам болалик табиатига монанд равишда эмас, қандайдир амакилар томонидан битилган методикага мувофиқ тарзда ўрганиши шарт бўлади» (17-18-бетлар).**

Қозоқбой Йўлдошев умумтаълим мактабларига берилган ва берилаётган эркинликни тўла қувватлаган. Бу жараён амалга ошмаган жойларда эркинликни амалга оширишни мақсадга мувофиқ дея билган. Бугунги кунда турли гимназия, лицейлар ҳар хил йўналишдаги умумтаълим мактабларининг фаолият кўрсатиши эса айнан шу эркинликнинг ҳаёт талаби эканини тасдиқлаган.

«Янгиланаётган миллий педагогика фани исломий фалсафанинг хулосаларига таяниб иш кўрган тақдирда тарбия жараёнида ажиб бир тартибга, мунтазамликка, уйғунликка эришмоғи мумкин бўлади. Энг муҳими, инсон камолотининг омиллари, марраларга эга бўлади» (11-бет). Адабиёт ўқитишга бу тарзда ёндашиши ўқитувчилар тажрибасида чуқур ўрнашиб қолган эскича қарашларни парчалашга адабий таълимдан мақсад инсонни руҳий баркамоллик йўлида балоғатга етказиш сари йўл тутишга даъват этади. Адабиёт ўқитишнинг навбатдаги босқичида ўқувчига ижодкорнинг таржимаи ҳоли, ижодининг босқичлари ва яратган асарлари ҳақида маълумот бериш асосий мақсад эмас, балки бадиий асар қаърига жойланган руҳий ҳиссиётни топиш эмас, унинг нафис ва мафтункор гўзаллиги орқали ўқувчини ҳаяжонга солиб таъсир этиш орқали тарбиялашдир.

Адабиёт дарсларида кўп қўлланадиган бадиий асарни ўқиб, мазмунини сўзлаб бериш, шеърни шунчаки ёддан ўқиб бериш каби усуллар замон талабига мос келмай қолди. Чунки адабиёт ўқитишдан бош мақсад, комил шахсни шакллантириш, яъни онгли, масъул, эркин, ғурурли, эътиқодли авлодни тарбиялашга қаратилмоғи лозим.

Маълумки, умумтаълим мактабларида фаолият кўрсатувчи ўқитувчининг олдида турган энг мураккаб вазифалардан бири бадиий асар таҳлилидир. Адабиёт дарсларининг мазмун жиҳатдан янгиланиши кўп жиҳатдан асар таҳлилини қай йўсинда амалга ошириш билан боғланади. Бизнингча, бу жиҳатдан китобдаги айрим саҳифалар адабиёт ўқитувчиси учун ўта қимматлидир. Қозоқбой Йўлдошев бадиий асарни таҳлил қилишдаги янгича тамойилларни санабгина қолмайди, балки намуналарини ҳам амалий жиҳатдан кўрсатиб беради. Абдулла Ориповнинг «Уйларим» (70-71-бетлар), Усмон Носирнинг 1935 йилда ёзган «Илҳомимнинг вақти йўқ» (75-бет) сўзлари билан бошланувчи, Рауф Парфининг «Ёмғир ёғар» (89-бет) каби шеърларининг таҳлили фикримизнинг далилидир. Таҳлилда муаллиф лирик асарларга, аввало, сўз санъати намунаси сифатида, инсон туйғусининг ифодаси сифатида муносабатда бўлади.

Асарда ўқитувчи ва ўқувчи (устоз ва шогирд) муносабатларига ҳам янгича тарбияшунослик жиҳатидан қарашни кўрамиз. Аввалгидек, ўқитувчининг фикри мутлақ ҳақиқат, унга қарши фикр билдириш ахлоқсизлик деб қаралмайди. Аксинча, ўқитувчи ва ўқувчи ҳамкорлиги, ўқитувчининг ўқувчига жонли фикрлайдиган ҳис-туйғуга, ўз мустақил қарашига эга бўлган ҳамкор сифатида қараши лозимлиги айтилади. **«Ўқитувчи болага меҳр кўрсатувчи улуғ ёшли ҳамкор, шерик тарзида намоён бўлади» (19-бет)**. Бундан кузатилган асосий мақсад, бола шахсиятига эркинлик бериш, уни биқиқлик, мутелик, кўр-кўрона эргашишдан қутқаришдир. Мазкур асар адабиёт ўқитиш услубида янги йўналишни бошлаб берган илк тадқиқотлардандир. Гарчи асарда кўпроқ назарий масалалар ҳақида баҳс юритилса-да, у умумтаълим мактаблари ва олий ўқув юртлари адабиёт ўқитувчилари учун катта амалий ёрдам бера олади.

Тадқиқот ишида айрим баҳсли фикрлар ҳам бор. Жумладан, муаллиф ўз фикрларини мутлақ ҳақиқат деб тақдим этган ўринлар ҳам учрайди (7-бет). Ҳолбуки, адабиёт ўқитиш услуби ранг-баранг экан, у ҳақдаги тадқиқотлар ҳам ранг-барангликни келтириб чиқаради. Ишда таълим билан тарбияни бирбиридан ажратишга уриниш сезилади. Жумладан, **«Мактаб адабиёти таълим бериш воситаси эмас, балки тарбиялаш воситасидир» (29-бет).** Бизнингча, таълим ва тарбия яхлит бир жараёндир, улар орасида зиддият бўлиши мумкин эмас.

Мазкур асар адабиёт ўқитиш услубшунослик илмига қўшилган янги муҳим ҳиссадир.

Омонилла МАДАЕВ,
Зиёд ИСМОИЛОВ,
филология фанлари номзодлари, ТошДУ доцентлари.

Бошланғич синф ўқитувчиларига ёрдам

БИРИНЧИ СИНФДА ЁЗМА ИШЛАР

TONG

Tong otdi. Mayin shabada esdi. Qushlarning sayrashi eshitildi. Quyosh zarrin nurini sochdi. Shahar ko'chalarida harakat boshlandi.

TANAFFUS

Qo'ng'iroq chalindi. Biz hovliga chiqdik. Ochiq havoda o'ynadik. Gulzor atrofida aylandik. Dam oldik.

DARS

Darsga qo'ng'iroq chalindi. O'qityvchimiz keldilar. Dars boshlandi. Biz qiziq hikoya o'qidik. Ra'no so'zlab berdi.

O'QUV QUROLLARI

O'quv qurollarini yaxshi saqlaymiz. Kitob, daftar, qalam va ruchkani ehtiyot qilamiz. Bular bizning doimiy hamrohimiz.

TEKSHIRISH DIKTANTI

BUVIM

Buvimiz juda mehribonlar. Biz ularni sevamiz. (7 so'z).

SINF

Sinfimiz yorug'. Uch qator bo'lib o'tiramiz. Biz inoqmiz. (9 so'z).

OLAPAR

Zokirning iti bor. Nomi Olapar. Olapar ziyrak it. (9 so'z).

BAHOR

Bahor keldi. Kunlar isidi. Gullar ochildi. Biz sayr qildik. (10 so'z).

BOG'BON

Omon aka bog'bon. U bog'da ishlaydi. Bo'gini sevadi. (9 so'z).

QUSHLAR

Keling qushlar, sayrang qushlar,
Do'st bo'lamiz doim bizlar. (9 so'z).

CHUMCHUQ

Chumchuq bola ochdi. Ali don sochdi. Polaponlar katta bo'ldi. (10 so'z).

ASALARI

Gullar ochildi. Asalari unga qo'ndi. U ko'p sharbat yig'di. (10 so'z).

MAKTAB

Maktabimiz katta. U juda chiroyli, ozoda. Biz maktabimizni sevamiz. (10 so'z).

TONG

Tong otdi. Quyosh nurini sochdi. Tabiat go'zallashdi. Biz bugun sayrga boramiz. (12 so'z).

YOMG'IR

Havo bulut boldi. Yomg'ir yog'di. Biz chaylaga bekindik. Bir ozdan so'ng yomg'ir tinbi. (12 so'z).

AVTOBUSDA

Avtobusga chiqdik. Odamlar ko'p edi. Biz kattalarga joy berdik. Ular xursand bo'lishdi. (13 so'z).

O'QUV YILI DAVOMIDA O'TILGANLARNI TAKRORLASH

LU'GAT DIKTANT

1. Anor, archa, bolg'a, bolta, bel.
2. Vatan, vodiy, gaz, gazlama.
3. Paxta, taxta, to'xta, bodring, shudring, ko'rding.

KO'RSATISH VA IZOHLI DIKTANTLAR

SEZGIR QIZ

Olma niholi quriyotgan edi. Uni Nozima sezib qoldi. Suv tashib quydi. Ko'chat ko'kardi.

CHITTAK

Chittak ayvonga qo'ndi. Biz don berdik. U donni yedi. Qanotlarini silkitdi. Rahmat aytganday bo'ldi. Chittak bizga o'rgandi.

MAKTAB BOG'I

Maktab bog'i bor. Bog'da daraxt va gullar ko'p. Biz ularni parvarish qilamiz.

QUYONCHALAR

Quynchalar o'ynardi. Tulki paydo bo'ldi. Ular tez yashirindilar. Tulki uzoq poyladi. Quyonchalar inlaridan chiqmadilar. Tulki qaytib ketdi.

MEHNAT DARSI

Mehnat darsi bo'ldi. Biz nina va ip olib keldik. Gul tikishni mashq qildik. Gulnora atirgul rasmini tikdi. Uni rangli ip bilan bezadi.

TOPISHMOQ

Sochlaringni silaydi,
Ko'rolmaysan qo'lini.
Qulog'ingga shivirlar
Tushunmaysan tilini.

(Shamol).

YOD YOZUV DIKTANTI

Odobli bola elda aziz.
Hurmat qilsang, hurmat ko'rasan.

Har doim bo'lsin quyosh,
Har doim bo'lsin osmon,
Har doim bo'lsin onam,
Har doim bo'lay men.
Nega endi eridi qor?
Nega to'lib oqar anhor?
Nega qushlar nag'ma chalar?
Chunki keldi go'zal bahor.

Chiroyli yoz, to'g'ri yoz
Yozuving bo'ladi soz.

Ola qanot hakkalar,
Shoxdan shoxga qo'nasiz.
Chug'urlashib nimanidir
Izlab topgan bo'lasiz.
(N. Orifjonov).

Hur o'lkam mening,
Gul o'lkam mening,
Dunyoda go'zal—
Zo'r o'lkam mening.

Buyursa ishdan qochma,
Ruxsatsiz eshik ochma.
(H. Rahmat).

TEKSHIRISH DIKTANTI

VAQTNI TEJANG

Bolalar, vaqtingizni doimo tejang. Bir daqiqada ko'p ishlar qilish mumkin. Vaqt qadrli. (14 so'z).

BAROQ

Ahmad tongda uyg'ondi. Hovliga chiqdi. Baroq mushugi oldiga keldi. Ahmad unga sut berdi, u erkalandi. (16 so'z).

Bilim ol, hunar o'rgan.
Bilishni istasang,
So'rashdan tortinma.
Ko'p o'qigan, ko'p biladi.
Hunar, hunardan unar. (15 so'z).

HASHAR

Hovlimizga ancha odam yig'ildi. Ularning biri loy qordi. Biri guvala tashidi. Boshqasi devor urdi va suvadi. (17 so'z).

O'LKAM

O'lkam go'zal va obod,
Bizga berdi saodat.
Yayratadi bag'rida,
Erkalab qychog'ida. (12 so'z).

YOZ

Yozda mevalar pishadi. Biz ta'tilda ularni yig'ishga yordam berdik Bog'bon ota bizga rahmat aytdilar. (15 so'z).

TA'TILDA

Ta'til boshlanadi. Biz reja tuzdik. Yozda yaxshi dam olamiz. Mehnat qilamiz. Ko'p kitoblar o'qiymiz. Turli o'yinlar o'ynaymiz (17 so'z).

Q. ABDULLAYEVA,
M. YUSUPOV.

(Боши газетамизнинг ўтган сонида).

Бухорои Шарифнинг 2500 йиллиги олдидан

ТЎЙГА ТЎЁНА

Юртбошимизнинг Ватанимиз тарихини мустақиллигимиз нуқтаи назаридан туриб қайта яратишга мутасадди бўлиши барча зиёлиларимизни ўз киндик қонлари тўкилган қадрдон она юрт тарихини тадқиқ этишга рағбатлантирмоқда. Поён Равшановнинг «Қашқадарё тарихи», Исмат Санаевнинг «Зиёвуддин тарихи», Иззатулло Бекмуродовнинг «Каттақўрғон тарихи», Маҳмуджон Содиқовнинг «Олтиариқ тарихи», Ҳ. Бобобековнинг «Қўқон тарихи» сингари тадқиқотлари фикримизнинг далилидир.

Бухоролик қаламкашлар Сайёра Раҳматова ва Ҳайдар Қурбоновларнинг «Бухоро гузарлари тарихидан лавҳалар» китоби ана шу тадқиқотлар силсиласининг бир олтин ҳалқаси тарзида вужудга келган. Бу китоб ҳукуматимиз томонидан 1997 йилда Бухоро ва Хиванинг 2500 йиллик юбилейини ўтказиш, шунингдек, «Ўзбекистоннинг янги тарихи»ни тайёрлаш ва нашр этиш» тўғрисидаги фармонларига муносиб жавоб бўлди, десак, хато бўлмас. Зеро, Бухоройи Шарифдек шаҳар тарихи жуда кўп тадқиқотчилар эътиборини тортиб келган бўлса ҳам, бу шаҳар тарихининг ўқилмаган варақлари анчагина. Бунга биз мазкур китобни ўқиб амин бўлдик.

Маълумки, рус тарихчиси О. Сухареванинг «Квартальная обшина позднефеодального города Бухары» (М.: «Наука», 1976) номли китоби мавжуд. Бу китобда ҳар бир маҳалланинг муайян ҳунармандчилик билан шуғулланиши тадқиқ этилган. С. Раҳматова ва Ҳ. Қурбонов ёзган китобда эса маҳаллалар тарихи, номларининг этимологияси тадқиқ этилган. Китобда 200 дан ортиқ маҳалла тарихи келтирилади. Муаллифлар ўз асарларини ёзишда ҳужжатхоналардан, ҳар бир маҳалла билимдонларидан маълумот тўплаб, уларни бошқа тарихий манбаларга қиёсан таҳлил этганлар. Бундан ташқари Бухоро Арки ҳужжатхонасида, шунингдек, вилоят давлат архивида сақланаётган давлат ҳужжатларидан ҳам истифода этганлар.

Китобда муаллифлар ўз она шаҳарларининг асл фарзанди нуқтаи назаридан фикр-мулоҳаза юритадилар. Шаҳардаги ташландиқ ҳолда ётган меъморий ва тарихий обидалар борасида куюнчаклик билан ёзадилар. Масалан, Ҳазрати Турки Жандий (сомонийлар вазири, X аср) мақбараси ҳақида улар шундай фикр билдирадилар. «Турки Жандий мақбара-қабрининг олд томонини таъмир қилиб қўйганлар, аммо унинг орқа томони жуда ҳам ёмон аҳволда. Мозор олди ахлатхонага айлантирилган. У ерда пушта орқасида жойлашган аҳоли гаражлар қўйиб ундан фойдаланишган. Бу ерда аждодларимиз хоки ётибди. Уни эъзозлаш, авайлаб, ободонлаштириш зарур. Ўша ерда гузарнинг гавжум жойи—бозорча, чойхона, магазинлар жойлашган. Аммо рўпаралари чангалзор. Шаҳарнинг қоқ марказида, шундай қаровсиз, ақалли атрофи ўраб олинмай, хор-зор бўлган аждодларимиз хоки... X асрдан буён мавжуд бўлиб, аммо тарихий ёдгорликлар рўйхатига киритмай, шундай муносабатда бўлиш бухороликлар учун иснод-ку!» (21-бет).

Китобда бошқа манбаларда учрамайдиган маълумотлар ҳам анчагина. Ҳалокухон ва ўспирин (Имом Қозихон) ҳақидаги ривоят ва бошқа маълумотлар (121-122 — бетлар) эътиборга лойиқдир.

Китобда биз ўтмишда қурилган бинойи хайрлар ва уларнинг бинокорлари ҳақида ҳам янги маълумотларни учратамиз. Масалан, «Мадрасайи Ҳожи Қурбонни марҳум Муҳиддин Ёдгоровнинг боболари Ҳожи Қурбон ва дадалари Ҳожи Ёдгор Қурбоновлар қурган» (129 —бет). «Хўжа Порсо Хўжа Баҳовуддин Нақшбанд шогирдлари. У киши 1419 йили вафот этганлар. Номларида аввал мадраса қурилган. 1407 йилда гузар ҳам шу кишининг номларида бўлган... Хўжа Порсо мадрасаси ва қабр, унинг тепасидаги туғ жуда ҳам ночор аҳволда. Ҳаммаёқ бузилиб, вайронага айлантирилган» (123 — бет) ва ҳоказо.

Китобда таҳрирталаб ўринлар, атамаларнинг нотўғри ёзилиш ҳолларини (масалан, масжид — мачит, хожа — хўжа тарзида ёзилган) учратамиз. Албатта, матбуотда мазкур атамаларнинг ҳар иккала кўриниши кенг ишлатилмоқда. Аммо, илмий адабиётда тўғри ёзилгани маъқул деб ҳисоблаймиз.

Умуман, С. Раҳматова ва Ҳ. Қурбоновларнинг ушбу китоби Бухоройи шарифнинг юбилейига муносиб туҳфа, деб қабул қилиш мумкин. Албатта, муаллифлар бугунги кунда ўз она шаҳарлари тарихини тадқиқ этишда давом этадилар ва бу китоб хамир учидан патир, дегандай гап. Бу борада биз муаллифларга чидам ва бардош, улкан илмий муваффақиятлар тилаймиз.

Наим НОРҚУЛОВ,
тарих фанлари номзоди.

БОБОЕВНИНГ ДАРСЛАРИ

Маълумки, таълим-тарбиянинг қирралари кўп. Аммо кўзларга ҳайрат бўлиб, тўлиб, кейин қалбни забт этиб борадиган, шу аснода руҳиятни банди айлаб, эзгуликка ошно этадиган яна бир восита борки... бу кўргазма воситалари, жиҳозу безаклардир. Кейинги йилларда шу борада Касби туманидаги 2-ўрта мактабда ҳам мақтовга лойиқ ишлар амалга оширилди. Бинога кираверишдаёқ шеърият мулкининг султони, ҳазрат Мир Алишер Навоий бобомизнинг ўта нозик дид билан ишланган чиройли портрет суратига дуч келасиз. Ундан кейин эса пасту пеш «Давлат тили ҳақида»ги, «Таълим тўғрисида»ги Қонунларнинг тарғибот-ташвиқоти, турли шиорлар, ҳикматли сўзлар ёрдамида ёритиб борилаверган. Зиё маскани толиби илмлари ҳам ўз навбатида энг тажрибали ўқитувчилардан сабоқ олиш бахтига мушарраф бўлаётирлар. Ана шулардан бири кекса педагог Бобохўжа Бобоевдир. Устоз ўтаётган ҳар бир машғулот сермазмун бўлишига, талабалар онгига чуқур етиб боришига катта аҳамият бермоқда. У қарийб 30 йилдан бери халқ дарди, юрт ташвиши билан яшамоқда. Истиқлолимизнинг қуёш янглиғ оламга нур сочиши учун куч-қудратини, билим ва маҳоратини сарф этаётгани биз учун фахр эмасми?! Ҳа, ҳақиқатан ҳам буни фахр ва бахт деб тушунмоқ керак.

Суратда: тажрибали муаллим Б. Бобоев 2-«Е» синф ўқувчиларига машғулот ўтаётган пайт акс эттирилган.

Зикрилла РАҲМАТУЛЛАЕВ
олган сурат.

Мулоҳаза

БОЛАНИ КИМ АЛДАБ ТУРАДИ?

Одатдаги иш кунларидан бирида таҳририятга бир хат келди. Ушбу хат билан танишганимдан сўнг хаёлимни анчадан буён банд қилиб юрган фикрлар яна бош кўтарди. Сарлавҳадан ҳам сездингизки, гап болалар тарбияси ҳақида кетаяпти. Айтганча, бу хусусда буюк мураббий бобомиз Абдулла Авлоний бир чин ҳақиқатни аллақачон айтиб кетганлиги ўзингизга маълум: «Тарбия биз учун ё ҳаёт, ё мамот, ё нажот, ё ҳалокат масаласидир». Бундан кўриниб турибдики, тарбия инсон ҳаётининг бош муаммосидир. Инсон бу дунёда аслида тарбия топмоқ ва ўз тарбиясини мукаммал этмоқ учун яшайди. Бола вояга етгач, «мана, у улғайди, тўла тарбия топди» демоқ — хато. Инсон бир умр тарбия олади. Инсонни қуршаб турган ҳаёт ўзининг бор икир-чикирлари билан муттасил унинг тарбиясига таъсир этиб туради.

Инсоният тарихига назар ташлар экансиз, тарих аслида турфа тарбиялар самарасининг баёни эканлигига гувоҳ бўласиз. Ҳеч бир воқеа йўқки, унинг иштирокчилари бўлмиш инсонлар ўз характерларида қарор топган ижобий ёки салбий тарбия натижаларини зоҳир этмаган бўлсин. Тараққиёт ҳам аслида инсоният тарбиясининг тадрижий такомиллашиб бормоғидир. Ибтидо давридаги аждодларимиз тарбияси билан бизнинг замондошларимиз тарбиясини солиштириб бўлармикан? Чунончи, ҳар бир даврнинг, қолаверса, ҳар бир мамлакатнинг салоҳияти ўз кишиларининг нечоғлик тарбия топганлигига қараб баҳоланади.

Утмиш бугуннинг, бугун эса келажакнинг пойдеворидир. Шунингдек, ҳар бир инсон тарбиясининг пойдеври боладикдадир. Шарқ фозилларидан бири айтадики, «пойдеворни қийшиқ ураркан меъмор, юлдузга етса ҳам қийшиқдир девор».

Дарвоқе, мулоҳазаларимиз ҳам айнан шу ҳақда, яъни инсонийликнинг «пойдевор» палласидаги болаларга берилаётган тарбия хусусида. Ва хат бошида эслатганимиз, таҳририятга келган мактубнинг қисқача мазмуни шундай:

«Гўзалкент тумани Шароф Рашидов номидаги мактабда 13 йилдан буён меҳнат қиламан. Бошланғич синфларга рус тилидан сабоқ бераман. Қарангки, ўзим дарс бераётган синфлардаги болаларнинг феъл-аторини яхши билмас эканман. Яқинда юз берган бир воқеа мени қаттиқ изтиробга солди.

Дарс бошланиши билан ўқувчиларимнинг уй вазифаларини текшира бошладим. Болаларнинг бири уй вазифасини бажармай келибди. Сабабини сўрасам, кўнгли бузилиб йиғлаб юборди ва ҳеч нарса деёлмади. Танаффусда синф раҳбарига учраб бу ҳақда гапириб бердим. Синф раҳбарининг айтишича, бола нотинч оилада яшар, оиласида шарт-шароит ва осойишталикнинг йўқлиги учун уй вазифаларини бажармасдан келар экан. Боланинг отаси ичкиликка муккасидан кетган бўлиб, оиласи ва болалари ҳақида ғамхўрлик қилмас, топганини ичиб келиб уйда ҳамманинг асабини бузгани бузган экан. Оилада отанинг зуғумидан қўрқиб унга ҳеч ким бирор сўз деёлмаскан.

Мен шу ўқувчимнинг отаси билан гаплашдим. У мен билан жуда хушмуомалада бўлди. Ҳатто ичишни ташлаш ҳақида ваъда ҳам берди. Шундан сўнг, боланинг кайфияти яхши бўлиб, фанларни тезликда ўзлаштира бошлади. Бироқ кўп вақт ўтмай, бола яна маъюсланиб юрадиган, болаларга қўшилмайдиган одатини бошлади. Баҳолари яна сусайиб кетди. «Отанг яна ичаяптими», сўрадим ўқувчимни холи топиб. У йиғлаб юборди. Билдимки, отаси яна ичишни бошлабди.

Боланинг отаси ва онаси билан яна гаплашдим. Оила бекаси ҳам отанинг тинимсиз ичишларидан юрак олдириб қўйганлигини пайқадим. Золим отага эса, ортиқ гап таъсир қилмади...

Р. МУҲАММАДИЕВА,
Самарқанд вилояти,
Гўзалкент тумани.»

Уқиган кишини мулоҳаза юритишга, ўйлашга мажбур этадиган хат. Шундай эмасми? Юрагида шу Ватаннинг, шу Ватан келажагининг хаёли, дарди бор инсон бу масалага беэътибор қарамаса, қаролмаса керак. Юқорида айтганимиздек, одам умр бўйи тарбия топади. Баъзиларни тарбияламоқ учун эса, ҳатто инсон умри, бу ўлчоғлик умр етмаслиги ҳам мумкин. Улар ўзларининг тарбиясизликлари оздай, ўзгалар тарбиясини ҳам бузадилар. Чунки тарбиясизлик ҳам тарбия, ўзгаларга, албатта, таъсир этгувчи тарбиядир. Тарбиянинг бу салбий кўриниши инсоният пайдо бўлгандан буён бор ва ҳали ҳануз йўқолиши даргумон. Қарангки, одамзотнинг энг қадимда яшаб ўтган доноларидан тортиб, бугунги фозилларимизгача, ҳаммаси инсон бўлишга, тарбияли бўлмоққа даъват этадилар. Билмадикки, комил тарбияли инсон бўлмоқлик вақти қачон келар экан...

Келинг, умумбашарий масалалардан ўз муаммоларимизга қайтайлик. Аслида башарият ҳам сиз ва биздан иборат — кўп, жудаям кўп «СИЗ» ва «БИЗ»дан. Жумладан, сиз ва биз ўз муаммоларимизни бартараф этсак, башарият масаласининг ҳам бир тугунини ечмоққа мушарраф бўлишимиз мумкин. Албатта, чин маънодаги инсонларни тарбиялаш орқали. Миллатимизнинг равнақига, мамлакатимизнинг келажакдаги салоҳиятига ҳам айнан бугунги ёшларга бўлаётган эътибор, уларга берилаётган тарбия асос бўлмоғини бир дақиқа бўлсин, унутмаслигимиз керак.

Болалар — кўзгу. Бу кўзгуда жамиятнинг келгуси ҳаёти акс этади. Бу кўзгуга боқинг — келажакни башорат қилинг! Бу кўзгуни тиниқ тутинг — келажак ёрқин кўринсин, ёрқин келажак кўринсин! Ён-атрофингизни кузатинг, болалар ёмон йўлга юрмаяптими — кўзгулар хира тортиб кетмаяптими!

Боланинг шаклланаётган тарбияси у яшаётган оиланинг сувратидир. Инчунун, унда оиланинг ички ҳаёти акс этади. Ота-онанинг нечоғлик тарбия топганлигию бу тарбиянинг болага қандай таъсир этаётганлиги ҳам бу сувратда акс этмасдан қолмайди.

Шариатда ёмон фарзанд тарбиялаган ота-она жазога мустаҳиқ эканлиги ҳақида айтилади. Дарҳақиқат, жамиятга бутун бир инсонни тарбиялаб етказиб бериши керак бўлган ота-онанинг масъулияти улкан. Лекин, ҳамма ота-оналар ҳам ўз фарзандларининг келажакда тўғри ҳаёт кечира билишларига жавобгар эканликларини ҳис қила билармиканлар? Бу вазифани удда этолмаётган ёхуд бунга беэътибор қараётган ота-онанинг жазоси не? Буни ким назорат қилади? Маҳаллами? Афсуски, бугунги кунимизда мамлакатимиз раҳбарияти томонидан маҳалла қўмиталарига жуда катта эътибор ва ишонч билдирилаётганлигига, уларга турли ваколатлар берилаётганлигига қарамасдан, улар ҳам ўз вазифаларини тўлиқ адо эта олмаяптилар. Ҳар бир бола нафақат ўз ота-онасининг, балки ўз маҳалласининг ҳам фарзандидир. Ҳар бир бола тарбиясида маҳалладошларнинг иноқлиги акс этиб турса, қанийди! Эҳтимол, юқоридаги хатда айтилгани каби ҳолатлар содир бўлмасмиди? Ўз тарбиясизликлари туфайли болалари тарбиясини ҳам бузаётганлар қилмишларидан уялишармиди? Болалар ҳам ўзларини кузатиб турган юзлаб нигоҳлар борлигини ҳис қилиб ёмон йўлга қадам босмаган бўлармидилар?

Шу ўринда болалар тарбиясида боғча ва мактабларнинг тутган ўрни ҳақида ҳам тўхталиб ўтсак. Афсуски, уларнинг ишидан ҳам қаноат ҳосил қила олмайсиз. Бир кузатинг-а, боғчага ўзлари интилиб борадиган болалар нақадар кам. Чунки боғчаларда болалар ўзларини эркин сеза олмайдилар. Бизда болаларга юқоридан тазйиқ ўтказишга одатланиб қолишган. Боғчада бола тинимсиз чеклашлар ва буйруқларга дучор бўлади. Улардан эсанкираб қолади. Бу эса унинг тарбиясига салбий таъсир этмасдан қолмайди, албатта. Аслида, бу ёшида бола подшо бўлмоғи керак. Бола балиқ сувда сузгани каби эркин бўлиши, ўзининг жисмоний ривожланиш палласида, керак бўлса, обдон шўхлик қилиши ҳам зарурдир. Болани бошқариш эмас, уни кузатиш лозим. У хоҳлаган ўртоғи билан хоҳлаган ўйинчоғини ўйнасин. Чунки, бу ёшда уни қизиқтирадиган нарсалар асосан шулар, унинг учун энг қизиқ китоб ҳам — ўйинчоқдир.

Жумладан, мактабда ҳам ўзларининг асосий вазифаларини ўқувчиларга фандан сабоқ ўтишдангина иборат деб билувчи ўқитувчилар бисёр. Улар кўп ҳолларда ўқувчилардан ўзларига нисбатан ҳурмат талаб қиладилару ўқувчиларга ҳам чуқур ҳурмат кўрсатиш лозимлигини унутиб қўядилар. Ўтмиш аждодларимиз маънавиятини бир эсланг. Улар муаллимни маънавий ота, муаллимани эса маънавий она ўрнида кўрганлар. Алқисса, маънавий ота-оналик вазифасини қойилмақом қилиб бажарган устозлар бисёр бўлган. Афсуски, ҳозирги ўқитувчиларимиз ва ўқувчилар ўртасидаги бу каби маънавий яқинлик ўрни бўшаб қолган. Бу бўшлик эндиликда ўқитувчилар ва ўқувчилар ўртасида улкан тафовут бўлиб турибди.

Мактабларнинг оилалар билан ҳамкорлиги ҳам ҳавас қилгулик даражада эмас. Юқорида келтириб ўтилган хатда ҳам кўриниб турибдики, ота-оналар олдида ўқитувчиларнинг сўзи ўз таъсир кучини йўқотган. Турфа фанларнинг узуқ-юлуқ таассуроти билан мактабни тарк этаётган ёшлар жуда кўп. Уларга берилаётган ҳуқуқий, иқтисодий ва маънавий тарбия етарли эмас. Тарбияда ялпи янгича руҳ, яхлитлик йўқ. Бола мактабдан, илмдан безиб эмас, илмга ташна бўлиб — ҳали кўп нарсаларни ўрганиши лозимлигини ҳис қилган ҳолда чиқиши керак. Шубҳасиз, боланинг нечоғлик кўламли билим олиши унинг мактабга қандай оиладан қатнаётганлигига ҳам боғлиқ. Буни (яна бир карра эслатиб ўтсак ўринли) юқоридаги хат мисолида кўриш мумкин.

Уйида тинчи бўлмаган, уйидан кўнгли ўксиб чиққан боладай ғариби бормикан бу дунёда! Масаланинг яна бир аянчли томони шундаки, бола дастлаб ўз оиласида бўлаётган, дейлик ёмон ишлардан уялса-да, бора-бора уят ҳисси унга бегоналашиб кетиши мумкин. Бундай болалар учун энг катта хавф — тарбиясининг салбий томонга ўзгариб кетиши жуда осонлигидадир. «Қуш уясида кўрганини қилади», дейдиларку! Тарбиясиз оилада тарбия топаётган боланинг хулқи ҳам кўп ҳолларда тузатилишга қараганда бузилишга мойил бўлади. Эътиборсиз тарбия топаётган, улғаяётган боланинг келажаги ҳам мавҳумдир.

Сўнгсўз ўрнида, диққатингизни деярли кўпчилигимиз воқиф бўлган, лекин биз эътибор қилмайдиган бир гапга қаратмоқчи эдим. Дейлик, она бирор юмушга киришмоқчи экан, болани кўтариб келади-да, отага дейди: «Сиз ҳам болани бир пас АЛДАБ туринг, ишларимни бажариб олай!» Эътибор қилганмисиз? «Уйнатиб туринг» эмас, «қараб туринг» эмас, «алдаб туринг» дейди. Балки, бу шунчаки гапдир? Бунда эътибор қиладиган нарсанинг ўзи йўқдир, балки? Йўқ, асло! Тарбияда шунчаки, арзимас нарсанинг ўзи бўлмайди.

Сиз ҳам бир ўйлаб кўринг-а, азиз ўқувчи! Бугунги кунда атрофингизда болаларга бўлаётган эътибор қандай? Тарбия, юқорида айтганимиздек, хоҳ мактабда бўлсин, хоҳ оила ёхуд маҳаллада, болани «АЛДАБ туриш» доирасидагина қолиб кетмаяптими?

Буюк келажак сари, юксак чўққи сари одимлаётган эканмиз, болалар тарбиясига эътибор — биз учун энг ишончли пиллапоядир, акси эса омонат тошларга оёқ қўйиш билан баробар.

Шуни унутмайликки, мустақил Ватанимизнинг бугунию келажаги учун энг қадрли туҳфа — оила, мактаб, маҳалла... бирламчи навбатда ота-оналар тарбиялаб етказиб бережак қобил фарзандлар — комил инсонлардир.

Икром ИСКАНДАР,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

Тадбиркорликка кенг йўл!

МЕҲНАТ — ТАРБИЯЧИ

Давр эндиликда таълим-тарбия ишига ҳам янгича ёндашувни тақозо этмоқда. Биз хоҳлаймизми, хоҳламаймизми, бозор иқтисодиёти турмушнинг барча соҳаларига ўз таъсирини ўтказяпти. Мактаб ҳам бундан мустасно эмас. Шу боис биз ҳам мактабимизнинг молиявий аҳволини яхшилаш ва ўқувчиларга касб-ҳунар ўргатишни тубдан яхшилаш мақсадида бирин-кетин турли йўналишдаги мўъжаз ишлаб чиқариш шохобчаларини очишга киришдик. Натижада этикдўзлик, сартарошлик, гилампоёндоз тўқиш устахоналари, тикувчилик, қандолатчилик цехлари, ун тегирмонлари юзага келди. Беш-олти бош мол сақлаяпмиз.

Қисқаси, ўқувчиларнинг бўлғуси ҳаётида нафи тегадиган турли касб-ҳунармандчилик ишларини йўлга қўйаяпмиз. Бу шунчаки тўгараклар эмас, балки чинакам ишлаб чиқариш тажриба участкаларидир. Уларда касб ўрганаётган ўқувчиларга меҳнатига яраша ҳақ тўланади, чунки бозор иқтисодиётининг бош талаби — фойда кўриб ишлаш ақидасига қатъий амал қилинаяпти.

Натижада ҳисобимизда анчагина маблағ тўпланиб, жорий йилда мактабни тўлиқ ўз кучимиз билан таъмирладик. Бундан кўксимиз фахрга тўлди. Чунки боқимандалик кайфиятидан қутулиш йўлида дастлабки жиддий қадам қўйилди. Ўқувчиларимизни бу тарзда амалий ишга йўналтириш борасидаги саъй-ҳаракатларимиз пахтакорларга мадад кўрсатиш борасида ҳам самарали якунланиб, туман мактаблари ўртасида юқори натижаларга эришилди.

Айтилганлардан бир ёқлама хулоса келиб чиқмаслиги керак: таълим жараёнида, яъни ўқувчиларга пухта билим бериш борасида ҳам мактабимиз пешқадамликни эгаллаб турибди. Туман фан олимпиадаларида биринчи ўринни қўлдан бермаяпмиз. Ёшларга экологик таълим бериш бўйича вилоят кўрик-танловида ҳам етакчи ўринни эгалладик.

Таълим-тарбия соҳасида қўлга киритаётган ютуқларимиз инобатга олиниб, мактабимизда: «Бозор иқтисодиёти шароитида мактабни ижтимоий муҳофаза қилиш» мавзуида вилоят семинар-кенгаши ўтказилди. Унда барча туманларнинг халқ таълими бўлимлари мудирлари, мактаб раҳбарлари қатнашиб, бизнинг тажрибамиз кўриб чиқилди ва маъқулланди.

Лекин биз эришилган натижалар билан кифояланишни хаёлимизга келтираётганимиз йўқ. Агар яна беш-олти гектар ер майдони ажратилса, мактабимиз ўқувчилар ва ўқитувчилар жамоасини ижтимоий муҳофаза қилиш юзасидан имкониятларимиз янада ортган бўлур эди. Туманимиз мутасаддилари бу хусусда ваъда бериб қўйишган, ишонамизки, ҳар доимгидек улар лафзидан чиқишади. Ўшанда изланишларимиз янги поғонага кўтарилади.

Шермат ШОМУРОДОВ,
Гурлан туманидаги
19-ўрта мактаб
директори.

Яқинда Республикадаги техник ижодиёт марказларида фаолият кўрсатаётган радиотехника тўгараги раҳбарларининг семинари бўлиб ўтди. Унда 11 та вилоятдан 45 тўгарак раҳбари қатнашди.

Семинарда Тошкент радио ва телевидение кўрсатувлари бошқармаси директори У. Қодирова, «Ватанпарвар» мудофаага ҳамкорлик жамиятининг бўлим бошлиғи Н. Кузнецова, радиостанция бошлиғи И. Нелюбин, республика ўқувчилар саройи радиотехника тўгарагининг раҳбари В. И. Авдеев ва бошқалар иштирок этдилр. Улар радио йўналишлари бўйича конструкциялар тайёрлаш услуби, асбоб-анжомлардан фойдаланишда техника хавфсизлиги

ИЛМИЙ АНЖУМАН

қоидаларига амал қилиш мавзуларида қизиқарли маърузалар қилишди. Тўгарак машғулотлари сифатини кўтариш ўқувчиларнинг назарий билимларини мустаҳкамлаш бўйича республика ўқувчилар техника ижодиёти маркази директори ўринбосари М. Набиеванинг маърузаси зўр қизиқиш билан тингланди.

Шунингдек, семинар қатнашчилари радиотехника раҳбари В. Авдеевнинг дарс машғулотларида қатнашиб, ўз фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашишди. Радио ва телевидениенинг ҳозирги кундаги ютуқлари билан танишиш мақсадида телеминорага саёҳат қилишди.

Л. ТЎХТАЕВА,
республика ўқувчилар техника ижодиёти Маркази методисти.

Иқтисодий билимларни ўрганамиз

ИШБИЛАРМОНЛАР ЛУҒАТИ

ДАВЛАТ ҚИММАТБАҲО ҚОҒОЗЛАРИ — пул ресурсларини сафарбар қилиш, қарзларини жойлаштириш мақсадида давлат корхоналари, маҳаллий ҳокимият идоралари, марказий ҳукумат томонидан чиқариладиган облигация, хазина векселлари ва давлатнинг бошқа мажбуриятлари.

ДАЛЛОЛЛАР — қ. Воситачилар.

ДАЛЛОЛ ПУЛИ — қ. Куртаж.

ДАРОМАДЛАРНИ ИНДЕКСЛАШ, даромадлар индексацияси — истеъмол буюмлари нархлари даражасининг ошишига мувофиқ равишда турли аҳоли тоифаларининг номинал даромадларини мунтазам ўзгартириш (иш ҳақи, нафақа, стипендия, пенсия ва бошқа тўловлар миқдорини ошириш). Нарх-наво индекси тирикчилик учун зарур товарлар йиғиндиси — озиқ-овқат, кийим-кечак, уй-рўзғор товарлари хизматлар бўйича ҳисобланади (қимматбаҳо буюмлар, автомашина, биллур ва бошқа нодир товарларга қилинадиган харажатлар бу ҳисобга кирмайди). Биринчи навбатда энг кам даромад олувчилар ва даромади қатъий бўлган аҳоли тоифалари даромади индексланади.

ДАРОМАДЛАРНИ МУЗЛАТИШ — аҳоли пул даромадларининг ўсишини секинлаштириш ёки тўхтатиб қўйишга қаратилган сиёсат ҳамда қўлланилган чора-тадбирлар тизими. Икки мақсадни кузлайди: пулнинг бозор муомаласига тушишини сусайтириш орқали инфляцияга қарши туриш; аҳоли даромадини ўстирмай давлат, корхона, ташкилотлар даромадини ошириб, қўшимча жамғарма ҳосил қилиш ва шу йўл билан инвестиция учун имкон бериб, иқтисодий ўсишни таъминлаш, даромадларни музлатиш инфляцияга қарши кўриладиган тадбирлар жумласига киради.

ДАСТМОЯ (форс-тож. — қўл ва маблағ) — майда савдо оборотида амал қилувчи айланма маблағ. Савдо-сотиқ ишларида айлантириб туриладиган, фойда келтирадиган дастлабки асосий маблағ. Илгари косиблар қўлидаги оборот маблағ (хом ашё, материаллар олиш учун ишлатувчи маблағ) ҳам дастмоя дейилган. Товар-пул муносабати кенгайиб, айрим косиб ва майда савдогарлар бойиб кетса, улар қўлидаги дастмоя йирик маблағ — сармояга айланади.

ДЕБЕТ-НОТА — олди-бердиси бор томонлардан бирининг иккинчисига маълум пул миқдорини талаб қилиб олишга ҳуқуқ берадиган ҳолат пайдо бўлгани учун унинг дебет ҳисобига унинг шу пул миқдорини ёзиб қўйилганлиги ҳақида юборган хабарномаси. Дебет-нота олган томон ўзида эътироз бўлмаса, пул тўлашга розилик сифатида кредит-нота юборади.

ДЕБИТОР — (лат. debitor— қарздор) — корхона, ташкилот ёхуд маҳкамадан пул ёки мулк қарзи бўлган юридик ёки жисмоний шахс. Қарз берган томон кредитор деб юритилади.

ДЕБИТОРЛИК ҚАРЗИ — ўзаро хўжалик алоқаларини олиб борувчи корхона, ташкилотларнинг бир-бириддан қарзи. Корхона дебиторлик қарзи муддатига қайтариладиган ва тўлаш муддати ўтиб кетган қарздан иборат. Ўз вақтида ундириб олинмаган дебиторлик қарзи уни берган корхонанинг зарарига қўшиб ёзилади. Дебиторлик қарзининг ўз вақтида тўланиши бозор иқтисодиётидаги молиявий интизомнинг муҳим талабидир.

(Давоми бор).

Боши ўтган сонларда.

Ҳамкасблар ижодидан

ТИЛАГИМ

Хаёлимда ҳануз ҳу, ўша ота,
Урушнинг заҳмидан эзилган одам.
Ҳаётга келгандай у бугун қайта,
Кўчада оҳиста ташлайди қадам.

Болалик чоғлари кўрганман уни,
Дунёни кезарди соғлом оёқда.
Кўзларим ўнгида бутун юрар у, —
Эллик йилдан буён қўлтиқ таёқда.
Набирасин бошин силамоқ учун
Бобонинг бир қўли камлик қилади.
Бўлса ҳам қалбида озгина кемтик,
Соғ омон қолганин бахт деб билади.

Қайдадир изтироб қайғули уруш,
Қайдандир келади аёл фарёди.
Кошкийди, бўлмаса ўқ отиш, юриш,
Гул билан ўралса инсон ҳаёти.

Эй, башар, севаман сени шу қадар,
Тилагим ғам-андуҳ кўрмасин бошинг.
Тотувлик ҳаётинг беғубор бўлиб,
Ҳамиша ёруғ кун бўлсин йўлдошинг.

КЎНГИЛЛАРДА ЯШАЙ...

Юксакларга чорлар тоғлар беғубор,
Сайрларга бошлар боғлар беғубор,
Ҳаётда яшаган чоғлар беғубор,
Кўнгилларда абад яшай беармон.
Яхшиларни кўрдим, ўргандим фақат,
Ҳаёт баъзан завқли, баъзан бешафқат.
Қалбим банд этди ўтли муҳаббат —
Кўнгилларда яшай абад беармон.
Вафо деб ёнмоқлик оғирдир-оғир,
Севгидан тонмоқлик оғирдир-оғир,
Ишонч йўқотмоқлик оғирдир-оғир,
Кўнгилларда яшай абад беармон.
Ниятим инсонлар доим пок бўлсин,
Ғаразли ниятлар йиртиқ, чок бўлсин,
Дўстлар шод, ғанимлар кўп ғамнок бўлсин,
Кўнгилларда яшай абад беармон.

Мавжуда ЭШМУРОДОВА,
Каттақўрғон шаҳридаги тиббиёт билим юрти директори.

Соғлом авлод учун

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯДА ЗАМОНАВИЙ ТАЛАБ

Жисмоний тарбиянинг келажакда ривожланиш истиқболини аниқлаш мураккаб комплекс вазифалардан иборат. Бу вазифаларнинг муваффақиятли ҳал этилиши кўпинча умумтаълим мактабларидаги жисмоний тарбиянинг йиғилиб қолган қарама-қаршиликлар, ўқитувчилар ўртасидаги тушунмовчилик ва етишмовчиликларни аниқлаб таҳлил қилишга боғлиқ. Бунда ўсиб келаётган ёш авлоднинг жисмоний тарбияси мақсад ва вазифаларини, мазмунини, илмий-услубий, ташкилий, бошқариш асосларини, эртанги кундаги кўзгусини олдиндан аниқлаб бориш мақсадга мувофиқдир. Шунинг учун ҳам асосий масалалар бўйича 3 та энг муҳим муаммолар тўғрисида тўхтаб ўтмоқчимиз: биринчиси — мактабда жисмоний тарбиянинг мақсади: иккинчиси — мактабда жисмоний тарбия дарси ва дарсдан кейин қилинадиган ишлар мазмунини аниқлаш ва ниҳоят, кўп масалаларни ҳал этувчи калит — илмий тадқиқот ишларини давом эттириш ҳамда илмий-методик ишлар билан таъминланиш.

Жисмоний тарбиянинг мақсади нима? Унинг мақсади ҳаммага аён бўлиб туюлиши мумкин. Биз кўпинча эскича фикрлаб жисмоний тарбия фанининг мақсади ва асосий вазифаси ўқувчиларни меҳнат ва давлат мудофаасига тайёрлашдан иборат деб қўяқоламиз.

Маълумки, ҳозирги даврда озми-кўпми бозор иқтисодиёти туфайли қийинчиликларни ўтаб бўлса ҳам ўқитувчиларимиз ўқув-тарбия жараёнини ҳамда ўқув ва синфдан ташқари ишларни кенг миқёсда танлаб олиб ташкил қилиш имкониятларига эга бўлдилар. Аммо, шу билан бирга бу йўлда педагогларимизни илмий-услубий асосланмаган дастурлар, шошилинч тузилган ишлардан, яхши таҳлил қилинмаган режалардан ва шунга ўхшаш қадамлардан сақлашимиз лозим.

Дастурни қайта ишлаб чиқишда кўпчилик хатолар мавжуд бўлиши мумкин. Бунинг сабаблари мактаб жисмоний тарбияси вазифалари ва мазмунини чуқур билмасликдан келиб чиқади. Чунки, масалан, кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар саломатлигининг ожизланиб боришидан хавотирланиб ўқитувиларимизнинг кўпчилиги жисмоний тарбия мақсади фақатгина шу ёшдаги болалар саломатлигини ҳал этиш деб ҳисоблайдилар.

Яна бир бошқа тоифадаги ўқитувчиларимиз эса мактабда жисмоний тарбиянинг асосий вазифаси ўқувчиларнинг жисмоний сифатларини ривожлантиришда дарсларни машғулотнинг ўзгинасига айлантириб (тренировкадан иборат) асосий мақсад ва вазифалардан чиқиб кетадилар. Масалан, шундай мактабларимиз борки, улар буткул ўқув йилида бўладиган дарсларни алоҳида спорт турига бағишлаб юборишган. Ўзининг мутахассислиги (ихтисослик бўйича) боксчи бўлса, мактабдаги болалар ҳам боксчи бўлиши истагида дарслар шунга йўналтирилган.

Учинчи йўналиш тарафдорлари жисмоний тарбия дарсларини ўқувчиларга асосан керакли бўлган билимларга, ҳаракат кўникма ва малакаларига ўргатса, шунинг ўзи кифоя деб тушунадилар.

Жисмоний тарбиянинг ўқув дастурида сузиш мажбурий бўлиши керак деб фикр юритганлар ҳам йўқ эмас. Қани эди, бизларда бу турга имкониятларимиз бўлганда, барча ўқувчиларни сузишга мажбурий бўлса ҳам ўргатиб олар эдик. Лекин майлига қараб болаларни сузишга ўргатилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Албатта, юқорида айтиб ўтилган гаплар умумтаълим мактабларида бўлиб келаётган мавжуд ҳоллар, лекин кўрсатиб ўтилганлардан хулоса қилиб қуйидагиларни айтиш керак:

Энг аввало, айтиб ўтилганларнинг ҳар бири бир томонлама иш олиб бориб, бир хил спорт турида қолиши ва шуларга асосий вақтларини бериши хавфи бор. Ҳозирги замон педагогика тили билан айтганда, бир хил ва бир томонлама вазифани бажарувчи (масалан, боксчи, футболчи) ёки фақат соғломлаштирувчи, билим бериш ёки бошқа турлар ҳисобидан дарс бўлмаслиги керак.

Ҳақиқатан ҳам ўқувчилар мактаб давридаги олган билимлари, кўникма ва малакаларини ўзларини кейинги пайтларда жисмоний фаолиятини, соғлигини мустаҳкамлашга кам эътибор беришади.

Илмий тадқиқотлар шуни кўрсатадики, агар жисмоний машқлар алоҳида спорт турига тааллуқли бўлса ва у машқлар кетма-кет такрорланиб турса, у болаларни бир томонлама ўсиши, ривожланишига олиб келади. Масалан, мунтазам тош кўтариш ёки штанга билан шуғулланиш бола гавдасини, бўйини ўстирмай қуйиши мумкин. Хусусан, токи спорт турлари мураккаб техник арсеналга бой бўлганда ҳам, масалан, спорт ўйинлари, гимнастика, якка курашлар — булар бола организмига, уларнинг гармоник ўсиши, улғайишига таъсир кўрсатолмайди. Фақаттина бир неча турлар ёки комплекс машқлар ёрдами туфайли ҳар томонлама ривожланиши мумкин. Бинобарин, ўқувчиларнинг келажакда хоҳлаган меҳнат, илмий ишлаб чиқариш, спорт фаолияти йўллари бўлсин, самарали ўзлаштиришга қаратилган бўлиши лозим. Ниҳоят мактабнинг умумтаълимий маъноси, ҳар томонлама таълим, билим ва тарбия бериш масаласи диққат марказидан йўқолмаслиги керак.

Айрим ўқитувчилар, услубчилар ҳозирги даврда яна бир нарсани рўкач қилишиб, чет давлатларда гўёки жисмоний тарбиянинг умумий дастури мазмуни асослаштирилмаган (якка спорт турлари ва жисмоний машқлар), яъни ҳар бир штат ўз дастурига эга, деган тахминлар қилинмоқда. Маълумот ва таҳлиллар эса, бир неча давлатлардан олинган фактлар, аксинча ҳар бир мамлакат дастурида ҳар бир спорт тури машғулотларининг ўзлаштирилиши мажбурийлигини аниқ кўрсатиб қўймоқда.

АҚШ мактабларида қўлланиладиган дастурда жисмоний сифатларни ривожлантириш мақсадида мажбурий машқлардан рақс, ритмика, ҳаракатли ўйинлар, миллий спорт турлари, эстафета ва мусобақалар, гимнастика ва акробатика, сув спорт турлари, якка ва жуфтли спорт турлари, енгил атлетика воситаларидан кенг миқёсда фойдаланадилар.

ХХР (Хитой Халқ Республикаси) бизларга маълум бўлишича, ўзининг турли иқлим шароитларига бой мамлакат. Жисмоний тарбия дастурида мажбурий машқлар — спорт турлари 70-80 фоиз ва 20-30 фоиз танлаб олишдан иборат. Мажбурий машғулотлар 14 та турни қамраб олган: спринт, югуриш, чидамлилик сифатини ривожлантириш учун ва тўсиқлардан ўтиб югуриш, енгил атлетикали эстафеталар, баландликка сакраш, шест (шоти) билан сакраш, граната улоқтириш, ядро иргитиш, акробатика машқлари, гимнастика (турник, брусларда) машқлар, баскетбол ва анъанавий Хитой якка курашидан «Ушу» танлаб олинган. Машғулотлардан сузиш, коньки, альпинизм, кросс, тренажерларда машқлар (қизларга), спорт ўйинлари. Ушбу машқ ва машғулотларни иқлим шароитига қараб ўтказадилар.

Афсус билан шуни айтмоқ керакки, кўпгина ўқитувчиларимиз юқоридаги масалаларни оддийгина ҳал этишади. Масалан, улар, яъни ўқитувчи мураккаб техникага эга бўлган спорт ўйинларини, енгил атлетика, анжомли гимнастикани ўқувчиларга ўргатиб ўзлаштириш ўрнига, аксинча кунгиллари нимани истаса, хоҳлаган нарсани ўтказадилар. Натижада ўқувчи оддий техник усулларни, элемент, қоидаларни билмайди, унинг асосига тушунмасдан ҳеч қандай қизиқиш ҳосил қила олмайди. Умуман, жисмоний тарбия дастурида белгиланганларни тўла рўёбга чиқариш ёш авлод соғломлигига муносиб ҳисса қўшиш эканлигини унутмаслик зарур.

Т. УСМОНХЎЖАЕВ,
А. Авлоний номидаги ХТХМОМИ жисмоний тарбия ва чақириққача ёшларни тайёрлаш кафедраси мудири, педагогика фанлари доктори.

Хуллас...

ТАЛАБАНИНГ ҒАЛАБАСИ

Калифорния штати университетининг талабаси, 36 ёшли Эннет Эспозито Хилдер хоним маҳаллий радиостанциялардан бир эълон қилган танловда ғолиб чиққанини эшитиб тепа сочи тикка бўлди. Ахир, бу танлов «Энг бефаросат келин», дея аталарди-да! Кўрик ҳакамлари Хилдер хонимнинг тўй пайти шалвирабгина тушган суратини ногоҳ кўриб қолишиб шундай қарор чиқаришган эмиш. Хилдер хоним ҳам бўш келадиганлардан эмас экан. У зудлик билан маънавий зарар етказгани учун танлов ташкилотчиларидан 300 минг АҚШ доллари миқдорида товон талаб қилмоқда.

ШЎРЛИК ҚАРОҚЧИ

Англиядаги «Барклайз» банки бўлинмаларининг бирига «ногоҳ бостириб кирган Вейн Кемминс деган йигит тўппонча ўқталиб туриб кассирга ўз талабномаси битилган қоғозни узатди. Унда шундай сўзлар ёзилганди: «Менга 1.700 фунт стерлинг етарли, Илтимос, чақирув тугмачасини босманг, мен учун бирор киши зарарланишини истамайман. Ўтинчимни ерда қолдирмаганингиз учун олдиндан ташаккур»

Албатта, бундай кўз ёш билан битилган талабнома ҳар қандай тош бағирни ҳам мумдай эритса, ажабмас. Шунинг учун ҳам кассир қароқчига истаган пулини дарров тутқаза қолди. Қароқчи ҳам ҳақини олдию яна бир қур «раҳмат» айтиб кўздан йўқолди. Бироқ минг афсуски, орадан кўп ўтмай унинг уйига полициячилар излаб борди. Водариғо, улар уни қандай тезда топа билишди? Кейинчалик маълум бўлишича шўрлик қароқчи ўша талабноманинг орқа тарафига ўз уй адресини ҳам ёзиб қўйган экан...

«ЭҲ, СЕН, ВАСЯ»

дейишмоқда Приволжский тумани ички ишлари ходимлари. Чунки бу ерда бир варакайига ёниб кетган тўрт троллейбусга ўт қўйган шоввоз иккинчи гуруҳ ногирони жиннитоб Василий Перов бўлиб чиқди. Хўш, уни бундай қаҳрамонликка нима мажбур қилибди? Кейинчалик маълум бўлишича, Вася ўзини троллейбусларда сайр қилишга рухсат бермаган, қўрс ҳайдовчилардан қасос олган эмиш.

ана шунақа гаплар

Мактаб кутубхонасига

ИЗЛАНИШ, ИЖОДКОРЛИК ВА МАҲОРАТ МАҲСУЛИ

Шу кунларда мактабларимиз зиммасига таълим-тарбия ишида ғоят маъсулиятли вазифалар юкланмоқда. Зотан, бундан буён ўрта мактабни туғаллаб чиқадиган ўғил-қизларимиз мамлакатимизнинг келажагини янада порлоқ қилишда фидоийлик намунасини кўрсатадиган чинакам ватанпарвар бўлмоқлари лозим. Бунинг учун эса мактабларни янги дарслик ва ўқув қўлланмалар, кўргазмали қуроллар билан таъминлаш долзарб масала экани маълум. Шу боис республикамизда кекса ўқув даргоҳларидан бири саналган Тошкент вилояти педагогик ходимлар малакасини ошириш институт ўқитувчи- профессорлар жамоаси ҳамда маъмурияти ибратли ишларни амалга оширишга киришди.

Институт фаолиятидаги кўзга ташланадиган жиҳат шундаки, яқин икки-уч йилдан бери курс тингловчилари бевосита институт қошида ташкил этилган Ахборот ва Тарғибот бўлими томонидан нашр этилаётган адабиётларидан баҳраманд бўлмоқдалар. Бунга мисол қилиб ўқитувчилар эътиборини жалб қилган. М. Нурматованинг **«Замонавий дарснинг ноанъанавий шакли — изланиш, ижодкорлик ва маҳорат маҳсули»**, **Б. Элмуродовнинг «Кимёдан тест ва мураккаб масалалар ечиш усуллари», А. Сайфутдиновнинг «Тарих, инсон ва жамият фанини ўқитишда матбуот материалларидан фойдаланиш», М. Содиқов ва И. Эргашевларининг «Мактаб математикасида софизмлардан фойдаланиш», Ш. Дўстмуҳаммедова, А. Шожалиловларнинг «Болаларнинг мактабга тайёргарлик психодиагностикаси», К. Гирфанованинг «Бошланғич синфларда математика»** каби ўнлаб китоб-брошюраларини кўрсатиш мумкин. Мазкур адабиётларнинг кўпчилик қисмида мактабда ўзгаришлар илғор ўқитувчиларнинг бошқалар учун намуна бўлувчи томонлари, таълим-тарбиянинг бошқа муҳим масалалари қизиқарли тарзда ҳикоя қилинган.

О. Келганов ва Р. Усмоновларнинг «Педагогик жараённинг муҳим соҳаси», «Болалар ва ўсмирларни одоб ва ахлоқ руҳида тарбиялашда мактаб ва оила ҳамкорлиги» каби китоблари ҳам таълим ишида мураккаб ва маъсулиятли ҳисобланган дарс таҳлилининг ўзига хос, ўқувчиларни шарқона ахлоқ-одоб руҳида тарбиялашда эса миллий қадриятларимиз ва халқ педагогикасидан фойдаланишнинг самарали усуллари хусусида ўқитувчи ва синф раҳбарлари учун фойдали бўлган фикрларни ўз ичига олган.

К. АМИРЖОНОВ.
С. МАМАТОВА.

Ва, ниҳоят қор ёғди.

МАКТУБ

Ҳурматли муҳарририят ходимлари!

Муборак Рамазон ойида Сизга ушбу хатимни йўлламоқдаман. Гарчанд рўзадор бўлсам-да, рўза тутиш одобини, рўзани бузадиган нарсаларни батафсил билмайман. Агар имкони бўлса шу ҳақда кенгроқ маълумот берсаларингиз?

И. ЯХШИБОЕВ,
Ғаллаорол туманидаги 30-ўрта мактаб ўқитувчиси.

РЎЗА ТУТИШ ОДОБИ

Рамазони шариф ойининг дастлабки кунлари ҳам якун топаётир. Ҳар куни рўзадорлар дуоси ижобат бўладиган сониялар яқинлашганда (саҳарлик ва ифторлик пайти) онамнинг дуоларига қулоқ тутаман: «Эй яратган Раббим! Ер юзида тинчлик, офиятни барқарор қилгин, жумладан, юртимизда ҳам тинчлик-тотувликни зиёда қилгин. Ватансизлик, иймонсизлик, мунофиқлик, сабрсизлик балосидан асра! Тўкин-сочинликни барқарор айла! Халқимизга илму маърифатни йўлдош қил, жаҳолатдан, зулматдан Ўзинг асра!».

Аминманки, бу дуолар ҳар бир хонадонда айтилади, чунки биз шу кунларда дуою истиғфорлар қабул бўладиган сонияларда турибмиз.

Хўш, шундай табаррук ой ҳурмати бўлган рўзани қандай ҳолатда адо этмоғимиз жоиз? Унга алоҳида маънавий ва руҳий тайёргарлик шартми? Ёки биргина ниятнинг ўзи кифоями?

Албатта, ният ва Аллоҳга эътиқоднинг ўзи кифоя. Шу боис, бу тарзда ният қилинур: **«Рамазон ойида тонгдан то қуёш ботгунича еб-ичишдан тийилиш фарз бўлганлиги учун, ёлғиз Аллоҳнинг ризолигини топмоқ учун рўза тутмоққа ният қилдим».**

Рўза тутиш фақат унга ихтиёрий эътиқод қўйганларга фарз. Риёкорлик қилиб одамларга ўзини тақводор кўрсатиш учун рўза тутиш билан эса фарз адо бўлмайди.

Рўзадор кишининг яна бир сифати — еб-ичишдан тийилиш билан бирга, ғийбатдан, ёлғон ва ҳақоратли сўзларни гапиришдан ҳам тийилишдир. Меҳр-мурувватли, хайр-саховатли бўлишдир. Эл-юрт манфаатини, Ватан тинчлигини, халқнинг инсофу диёнатини сўраб Аллоҳга ҳам тилида, ҳам дилида истиғфорда бўлишдир.

РЎЗАНИ БУЗАДИГАН НАРСАЛАР

Рўза тутган киши қасддан дори ичса, таом еса ёки сув ичса рўзаси бузилади. Бундай ҳолатда бир кун ўрнига бир кун тўлиқ рўза тутилади ва каффорат тўлайди.

Каффорат — рўзани бузиш гуноҳ эканлигини била туриб, қасддан очганлиги учун тўхтовсиз 60 кун рўза тутиш демакдир. Агар бунга қурби етмаса 60 нафар мискинни таом билан тўйдиради.

Янглишиб оғиз очилганда ёки иккинчи бир киши мажбурлаб таом едирса ёки булутли кунда кеч кирди, деб гумон қилиб рўзасини очсаю, ҳали ифторликка вақт бор эканлигини билиб қолса, касаллиги туфайли оғзидан, бурнидан, қулоқ тешигидан малҳам қабул қилса, фақат қазосини бир кун тутиб беради. Яъни каффорат тўламайди.

Тиш орасида қисилиб қолган таом булагини, нон увоғини, беихтиёр ютиш билан рўза очилмайди. Агар ўша нарса нўхот донасидан катта бўлса, уни оғзидан чиқариб қайта ютса, у ҳолда рўза бузилади ва қазоси тутилади.

Ҳомиладор ёки эмизикли аёллар ҳам ўзига ва боласига рўза тутиш туфайли зарар етишидан гумон қилса рўза тутмайди.

Рўзадор киши учун рўзани очиш вақти қуёшнинг уфққа тўлиқ ботиш пайтидир. Шом намозидан аввал очиш эса мустаҳабдир.

Рамазон ойи ҳурматидан топилажак савоблар барчамизга насиб этсин!

Шодиёр МУТАҲҲАРХОН ўғли.

Ҳикоят

ИККИ ҲАЛҚАДАГИ КИШИЛАР

Расули акрам Мадинадаги масжидга киргандилар. Уларнинг кўзлари икки жойда тўпланиб турган кишиларга тушди. Ҳар икки жамоа ҳам ҳалқа ташкил қилишиб, қизғин иш билан банд эдилар. Биринчи ҳалқадагилар ибодат ва зикр билан, иккинчи ҳалқадагилар эса таълим ўрганиш ва ёд олиш билан банд эдилар. Расулуллоҳ уларни яхшилаб кузатдилар, кўнгиллари шод ва масрур бўлди. Улар ёнларида турган саҳобага юзланиб дедилар: «Бу икки жамоа ҳам яхши ишлар билан машғулдирлар, уларга бахт-саодат эшиклари очиқ бўлсин». Кейин яна қўшиб қўйдилар: «Аммо мен илм ўрганаётган ва доноликка интилаётган жамоани кўпроқ севаман». Ўзлари ҳам илм ўрганаётганлар сафига қўшилдилар ва уларнинг ҳалқасида ўтирдилар.

Баҳриддин МАҚСУД ўғли тайёрлади.

ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

Азиз муштарий! Қуйида таърифланган сўзлар шаклда «занжир» ва айрим сўзлар кесишган ҳолда жойлашади.

1. Амир Темур ордени билан мукофотланган тарихий шаҳар. 2. Ўзбек халқ мақоли. 3. Афсонавий, бахт қуши. 4. Моддий, маданий ёрдам кўрсатиш мақсадидаги ижтимоий фаолият, бурч. 5. Ёзув асбоби. 6. Аждодлардан авлодларга қолган илмий, адабий, маданий бойлик. 7. Ҳам сувда, ҳам қуруқликда яшовчи баъзи калтакесаксимон жонивор. 8. Абулқосим Фирдавсийнинг «Шоҳнома» достони қаҳрамони. 9. Қўшиқ жанри. 10. Таниқли халқ меъмори, уста ганч ўймакори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби. 11. Ғарбий ярим шар шимолидаги давлат пойтахти. 12. Амалий тасвирий санъатнинг ўйиб ёки бўёқ билан безак чизиш соҳаси. 13. Бино сиртига ишлатиладиган ялтироқ ашё. 14. Ҳосили шифобахш, манзарали ўсимлик. 15. Рўзғор буюми. 16. Атторликда ишлатиладиган кашалотдан олинадиган мумсимон хушбўй модда. 17. Мусиқа асари тури. 18. Гумбаз шаклида қурилган, сунъий ҳовуз. 19. Араблардан бошқа халқларга берилган ном. 20. Баъзи жониворларнинг кийим-кечакка ишлатиладиган териси. 21. Арабистон ярим ороли жанубий соҳилидаги муҳим денгиз бандаргоҳи, шаҳар. 22. Уйғуннинг «Парвона» драмаси қаҳрамони. 23. Саҳна санъати соҳаси. 24. Геометрик шакл. 25. Ўзбекистон жанубидаги тоғ. 26. Ўсимликнинг гулга айланадиган асоси. 27. Бир неча машина қўшилишидан таркиб топган мураккаб машина. 28. Усти ёпиқ бозор. 29. Алишер Навоий ғазали билан ижро этиладиган мумтоз қўшиқ. 30. Эрондаги қадимий шаҳар.

Тузувчи: Фозилжон ОРИПОВ.

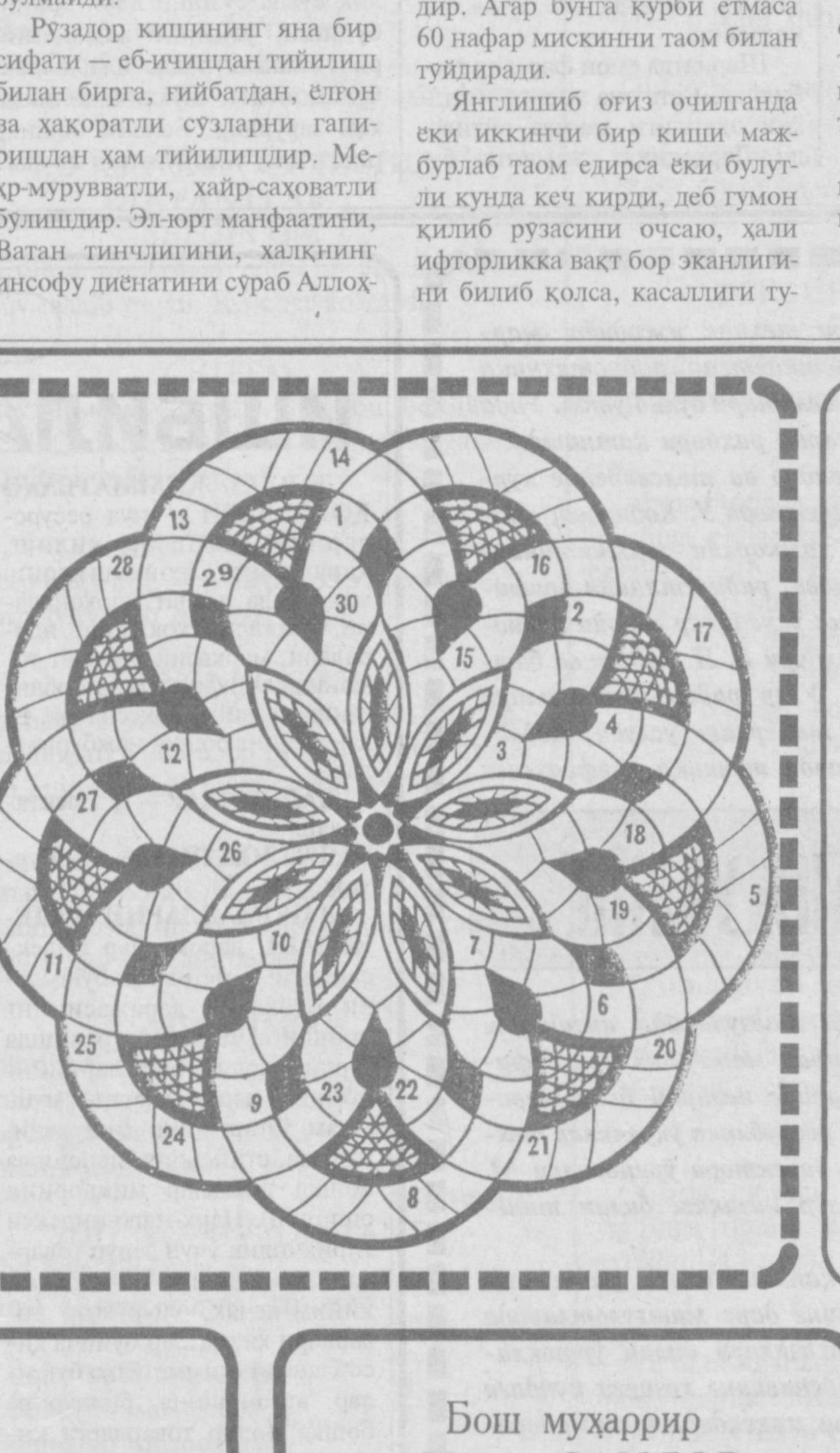

«УСТОЗЛАР МАДҲИ» МУАММОНОМАСИ ЖАВОБИ

Газетамизнинг 4 октябрь сонида эълон қилинган бу муаммонома кўпчилик газетхонларни қизиқтириб қолганга ўхшайди. Негаки, газетамизга ўз жавобларини йўллаганлар сони анчагина. Биз эса анъанавий одатга кўра биринчи қўлимизга теккан жавобни беришни лозим топдик. Уни бизга Бухоро шаҳридан Чарос Тошева йўллабди. Қолганларга эса билимдон ва зукко бўлиш баробарида чаққон бўлишларини тилаб, муаммонома ва бошқотирмаларнинг жавобларини тўғри топганларини мунтазам газетамизда эълон қилиб боришни ваъда берамиз.

ОЧҚИЧ

1. ШУҲРАТ: Агар ҳаёт бўстон бўлса, боғбон муаллим,
Агар ҳаёт карвон бўлса, сарбон муаллим,
Агар ҳаёт денгиз бўлса, гавҳар муаллим,
Агар ҳаёт олтин бўлса, заргар муаллим.

2. Ғ. ҒУЛОМ:
Маънавий ва руҳий камолот учун
Ота-онамиздек муҳтарам устод —
«Алифбе» ўргатган ўқитувчининг
Ҳурматин сақлагум абад, умрбод.

3. НОСИР ХИСРАВ:
Кимки шогирдликка чин дилдан шод,
Бир кун ўзи ҳам бўлғуси устод.

4. АБУ ШУКУР БАЛХИЙ:
Ҳаёт сени эҳтимол ўз олдига ўтказар,
Ундан яхши муаллим топмоғлигинг муқаррар.

5. САЪДИЙ ШЕРОЗИЙ:
Юборди ўғлини мактабга подшо,
Қилиб қўйнига нуқра тахтача жо
Кумуш ул тахтага заррин битибти ёд
«Ота меҳридан афзал жабри устод».

ЖАВОБ:

1—М. 4—0. 7—И. 10—Т. 13—Б. 16—3. 19—Ш.
2—А. 5—Д. 8—Л. 11—Г. 14—П. 17—С. 20—Н.
3—Р. 6—К. 9—У. 12-Ч. 15—Э. 18—У. 21—Ҳ.

Оламда кўп эрур муборак онлар,
Табаррук зотлар ҳам, гарчанд кўп эрур,
Сизгадир илк раҳмат, азиз инсонлар
Мунис муаллимлар, сизга ташаккур.

Абдулла ОРИПОВ шеъри.

10; 4; 19; е; в; 2; — 12; 2; 3; 4; 17;

Чарос ТОШЕВА.

Тошкент вилояти Бекобод шаҳридаги Ҳ. Олимжон номидаги 13-ўрта мактаб томонидан 1994 йилда Ҳамидилло АҲМАДАЛИЕВ номига берилган А N 566597 рақамли тўлиқсиз ўрта маълумот тўғрисидаги шаҳодатнома йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ма'рифат
ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир Ҳалим САИДОВ

Руйхатдан ўтиш тартиби № 20.
Рақам ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 36-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 36-55-58.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.
Навбатчилар: Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Қурбонбой МАЪҚУРБОНОВ.

ИНДЕКС: 64595 Буюртма Г.-022.Тиражи 46.000. Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2 босишга топшириш вақти — 20.00. Топширилди—19.00. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
1 2 3 4 5 6